

e-PORADNIK

POWIAT ŚWIDNICKI

wydanie IV/2021

www.pomocprawna.oic.lublin.pl
www.powiatswidnik.pl
www.oic.lublin.pl

poradnik przygotowany w ramach zadania publicznego realizowanego
w formie powierzenia zadania przez Zarząd Powiatu Świdnickiego

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

Publikacja bezpłatna.

E-Poradnik przygotowany w ramach umowy zawartej z POWIATEM ŚWIDNICKIM - z dnia 14.12.2020r. o powierzenie realizacji zadania publicznego z zakresu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej w powiecie świdnickim w 2021r. przez organizację pozarządową.

Realizator Zadania i Wydawca :

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego "OIC Poland" z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26

20-213 Lublin

tel.: (81) 710-46-30

fax: (81) 746-13-24

e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl

<http://www.oic.lublin.pl>

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

Autor artykułów:

Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

Lublin, grudzień 2021

Strona 1

Spis treści

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, edukacja prawna.....	3
2. Kontakty z dzieckiem w święta i nie tylko.....	6
3. Lokator zalega z czynszem. Wezwanie do zapłaty - Dochodzenie przed sądem - Przedawnienie - Eksmisja	11
4. Najem długoterminowy, krótkoterminowy okazjonalny	15
5. Niepełnosprawność - pojęcie które ma wiele znaczeń -	19
6. Odpowiedzialność pracodawcy za niepożądane zachowania w środowisku pracy	24
7. Ograniczenie władzy rodzicielskiej w związku z zagrożeniem dobra dziecka	29
8. Prawo zleceniobiorcy do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego	33
9. Ubezważnowolnienie - Co to jest i jakie mogą być jego skutki -	37
10. Uchylenie tymczasowego aresztowania.....	42
11. Umowy zawierane na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa	46
czyli szczególne umowy konsumenckie.....	46
12. Zasady występowania oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym	51

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, edukacja prawna

Nieodpłatna pomoc prawna i edukacja prawna świadczona jest zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Miejsce świadczenia pomocy:

I punkt

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Poniedziałek	10:00-14:00	Starostwo Powiatowe w Świdniku ul. Niepodległości 13 II piętro, pokój 56
Wtorek	08:00-12:00	
Środa	08:00-12:00	
Czwartek	08:00-12:00	
Piątek	08:00-12:00	

II punkt - TRAWNIKI

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Środa	11.30 – 15.30	Trawniki - Ośrodek Pomocy Społecznej Trawniki 630
Czwartek	-	-
Piątek	8.30 – 12.30	Trawniki - Ośrodek Pomocy Społecznej Trawniki 630

II punkt - MEŁGIEW

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Poniedziałek	-	-
Wtorek	8.30 – 12.30	Urząd Gminy Mełgiew, ul. Partyzancka 2
Środa	-	-
Czwartek	8.30 – 12.30	Urząd Gminy Mełgiew, ul. Partyzancka 2
Piątek	-	-

Zapisy na wizyty:

Termin wizyty ustalany jest telefonicznie pod nr **691 965 484**

Na jaką pomoc możemy liczyć?

Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- ✓ poinformowanie o obowiązującym stanie prawnym
- ✓ oraz o przysługujących prawach i obowiązkach, w tym
- ✓ w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym,
- ✓ wskazanie sposobu rozwiązania problemu prawnego,
- ✓ przygotowanie projektu pisma w tych sprawach, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym,
- ✓ sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w różnych rodzajach postępowań,
- ✓ nieodpłatną mediację

Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje:

- ✓ działania dostosowane do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej, zmierzające do podniesienia świadomości tej osoby o przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach oraz wsparcia w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, w tym, w razie potrzeby, sporządzenie wspólnie z osobą uprawnioną planu działania i pomoc w jego realizacji. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje w szczególności porady dla osób zadłużonych i porady z zakresu spraw mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego
- ✓ nieodpłatną mediację

Nieodpłatna mediacja obejmuje

- ✓ poinformowanie osoby uprawnionej o możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji oraz korzyściach z tego wynikających
- ✓ przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji
- ✓ przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego w sprawie karnej
- ✓ przeprowadzenie mediacji
- ✓ udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem

Nieodpłatna mediacja *nie obejmuje* spraw, w których:

- ✓ sąd lub inny organ wydał postanowienie o skierowaniu sprawy do mediacji lub postępowania mediacyjnego;
- ✓ zachodzi uzasadnione podejrzenie, że w relacji stron występuje przemoc.

Kto może skorzystać?

Z porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na odpłatne porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Nieodpłatna pomoc prawna od dnia 16 maja 2020 r. obejmuje także sprawy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą – niezatrudniające innych osób w ciągu ostatniego roku.

Inne informacje

Porady co do zasady udzielane są podczas osobistej wizyty w punkcie porad. W sposób szczególny z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego skorzystać mogą kobiety w ciąży, które z porad prawnych skorzystać mogą poza kolejnością.

Osobom ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście, oraz osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się - udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, może odbywać się poza punktem albo za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość, tj. w miejscu zamieszkania, przez telefon, po umówieniu terminu wizyty wskazując preferowany sposób udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej czy obywatelskiej.

Edukacja prawna

Edukacja prawna jest procesem ustawicznym, prowadzonym wobec obywateli w każdym wieku. Edukacja młodzieży szkolnej obejmuje wiedzę na temat podstawowych praw oraz obowiązków, funkcjonowania profilaktyki i zwalczania przestępstw a także funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Ma ona na celu zapobieganie wykluczeniu prawnemu w dorosłym życiu oraz uwrażliwieniu na potrzebę zachowania porządku prawnego.

Szczególną wartość w edukacji prawnej mają metody aktywizujące oraz zajęcia praktyczne poruszające zagadnienia prawne. Pozwalają one uczniom skonfrontować ich dotychczasowe doświadczenie i poglądy z uniwersalnymi wartościami oraz literą prawa. To wyposaża ich w wiedzę i kształtuje umiejętność rozwiązywania problemów.

2. Kontakty z dzieckiem w święta i nie tylko...

Rozstania rodziców są trudne dla dorosłych, ale również dla ich dzieci. Święta Bożego Narodzenia oraz Wielkanoc to szczególny czas i każde z rodziców chce je spędzić rodzinnie z dzieckiem. Gdy rodzice mieszkają osobno i spędzanie wspólnych świąt nie zawsze jest możliwe, a przy tym rodzice nie potrafią się porozumieć, wówczas w przedmiocie ustalenia kontaktów z dzieckiem orzeknie sąd. W planie wychowawczym rodzice uzgadniają m. in. sposób spędzania świąt, ferii, wakacji i innych uroczystości rodzinnych.

Kontakty z dzieckiem po rozwodzie

Jeżeli rodzice nie są zgodni co do kontaktów z dzieckiem, każdemu z nich przysługuje prawo zwrócenia się do sądu o ich ustalenie. W piśmie procesowym należy wskazać proponowane terminy oraz formę kontaktów.

WAŻNE

Sąd wydając orzeczenie o kontaktach kieruje się przede wszystkim dobrem dziecka.

Bierze również pod uwagę rozsądne życzenia dziecka.

Orzeczenie o kontaktach zawarte w wyroku rozwodowym lub określone przez sąd opiekuńczy może zostać zmienione przez sąd, jeżeli wymaga tego dobro dziecka.

Kontakty rodziców z dziećmi mogą przybierać różne formy. Kodeks rodzinny i opiekuńczy wymienia przykładowo:

- przebywanie z dzieckiem (odwiedziny, spotkania, zabieranie dziecka na wycieczki),
- bezpośrednie porozumiewanie się,
- utrzymywanie korespondencji,
- korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej.

PAMIĘTAJ!

Zasadą jest, że kontakty dziecka z obojgiem rodziców powinny być utrzymywane po ich rozstaniu.

Rodzice powinni dążyć do nadania ram tym kontaktom, aby termin i sposób kontaktów był przewidywalny tak dla nich samych, jak i dla dziecka. Trzeba pamiętać, że kontakty mają służyć przede wszystkim dziecku, a nie są ustalane tylko dla, czy tym bardziej przeciw jednemu czy drugiemu rodzicowi. Konflikt pomiędzy rodzicami musi ostatecznie ustąpić dobru dziecka. Im wcześniej rodzice dojdą do tego wniosku, tym lepiej dla ich dziecka.

Brak ustalenia kontaktów na święta, wakacje, ferie...

Rodzicom z reguły, choć nie zawsze jest to proste, udaje się ustalić kontakty bieżące, czyli regularne spotkania z dzieckiem w ciągu tygodnia lub w weekendy albo w określone dni w miesiącu. W ferworze batalii między sobą często zapominają o odmiennym ustaleniu kontaktów z dzieckiem w okresie świąt, wakacji lub ferii, czy różnych rodzinnych uroczystości, na których im zależy, co potem prowadzi do zbędnego, często dodatkowego konfliktu między dorosłymi i źle wpływa na dziecko.

Jeżeli sądowa regulacja kontaktów, czy to w drodze ugody, czy to w drodze postanowienia sądu rodzinnego (albo w wyroku rozwodowym w sądzie okręgowym) nie obejmuje odmiennego uregulowania okresu świąt, wakacji czy ferii, to wykonaniu podlegają tylko uregulowane kontakty.

PRZYKŁAD

Ojciec małej Ani ma sędawnie ustalone prawo do bieżących kontaktów z córką, które wypadają w każdą środę od godz. 15 do godz. 19, a także w co drugi weekend od soboty od godz. 10 do niedzieli do godz. 19.00. Rodzice nie ustalili odrębnych regulacji dotyczących kontaktów z dzieckiem w Święta Bożego Narodzenia czy Wielkanoc.

W 2021 roku Wigilia Bożego Narodzenia przypada w piątek, w związku z tym ojciec Ani nie spotka się z córką w ten ważny rodzinny dzień. Ale to nie wszystko – ojciec nie spotka się z dziewczynką przez całe święta Bożego Narodzenia, gdyż nie ma zagwarantowanego odrębnego prawa do kontaktu z dzieckiem na czas świąt. Weekend obejmujący Wigilię (piątek), oraz Pierwszy i Drugi Dzień Świąt Bożego Narodzenia (sobota i niedziela) w 2021 roku z układu tygodni przypada matce dziewczynki. W tym roku ojcu odpada więc możliwość spędzenia z dzieckiem Wigilii, czy któregoś dnia Świąt.

Aby zapobiec ewentualnym nieporozumieniom trzeba od razu przy rozstaniu szczegółowo oraz wyczerpująco regulować kontakty sądownie. A dla uniknięcia późniejszych wątpliwości interpretacyjnych warto zadbać, aby w wyroku rozwodowym lub postanowieniu w sprawie przed sądem rodzinnym, ewentualnie w ugodzie między rodzicami było stwierdzenie, iż kontakty bieżące z dzieckiem odbywają się z wyłączeniem okresów odmiennie uregulowanych takich jak: święta, wakacje, ferie, czy inne uroczystości o charakterze rodzinnym itp.

Porozumienie rodziców w sprawie kontaktów

Rodzice mogą wspólnie ustalić, w jaki sposób będą przebiegały ich kontakty z dzieckiem, szczególnie chodzi o drugiego z rodziców, który nie sprawuje wyłącznej, codziennej opieki. Ustalenia takie mogą obejmować kontakty bieżące oraz kontakty odrębnie obejmujące święta, wakacje i inne wolne dni w szkole, czy też dni ważne dla dziecka i jego rodziców lub innych członków rodziny, np. urodziny (imieniny) dziecka, czy rodzica, Dzień dziecka, Dzień matki, Dzień babci i dziadka, itp.

Istotnym jest, żeby rodzice zawarli zgodne porozumienie w sprawach dotyczących dziecka, w tym również ustalenie kontaktów. Porozumienie takie może mieć formę ustną i oczywiście będzie ważne oraz skuteczne, jednak warto zadbać o spisanie warunków porozumienia, na wszelki wypadek, jedynie dla celów dowodowych. Gdy rodzice pamiętają na co się umówili i respektują swoje ustalenia

– problemu nie ma. Ale problem może pojawić się, gdy jeden z rodziców zapomni o brzmieniu któregoś ustalenia, bądź inaczej go zapamięta. Z tego powodu warto spisać ustalenia albo w inny sposób je utrwalić, żeby został jakiś ślad po takim porozumieniu, np. SMS, e-mail, Messenger.

WAŻNE

Przy ustalaniu kontaktów z dzieckiem ocenie sądu rodzinnego podlega całokształt postawy wychowawczej każdego z rodziców.

Sąd bierze pod uwagę także rozsądne życzenia samego dziecka.

Konkretne ustalenia muszą być dostosowane do potrzeb i możliwości konkretnego dziecka i jego rodziców, bo nie ma gotowego rozwiązania.

Istotne jest nie tylko to, że do kontaktu dojdzie, ale przede wszystkim jak takie spotkania przebiegają. Duża rola w tym obojga rodziców, którzy czasu spędzanego z dzieckiem nie powinni wykorzystywać do nastawiania dziecka przeciw sobie nawzajem.

Kontakty dla dobra dziecka

Możliwość spędzenia części Świąt z ojcem, czy dziadkami od strony ojca pozwala dziecku utrzymać więź z tą częścią rodziny. Nagłe odcięcie dziecka od takiej możliwości jest z reguły sprzeczne z interesem małoletniego bowiem może zaburzyć jego poczucie bezpieczeństwa, a tym samym prawidłowy rozwój emocjonalny. Na pewno wprowadza dodatkową, niepotrzebną i obciążającą dziecko zmianę w i tak trudny dla niego okres rozstania rodziców.

Dla dziadków, rodzeństwa ojca (ciocie i wujkowie), którzy nie mają uregulowanych własnych kontaktów z wnukiem czy bratankiem jest to niejednokrotnie jedna z niewielu okazji, aby widywać dziecko.

Przykładowe rozwiązania w sprawie kontaktów w święta, wakacje, ferie...

Jak już wyżej napisano, nie ma jednego i uniwersalnego rozwiązania w kwestii kontaktów. Rozwiązań będzie tyle ile rodzin je podejmujących. Niewątpliwie jednak niektóre ustalenia będą najbardziej typowe, najczęściej podejmowane.

Zwykle w dniu Wigilii ojciec zabiera dziecko ok. godz. 17-18 – dzięki czemu oboje rodzice mogą spędzić ten dzień z dzieckiem. Następnie odwozi je w Pierwszy Dzień Świąt o ustalonej godzinie wieczorem – więc i matka spędzi z dzieckiem Świąta. Takie rozwiązanie sprawdzi się, gdy rodzice mieszkają blisko siebie.

Można też naprzemiennie regulować Świąta, tzn. w jednym roku Wigilię i całe Świąta dziecko spędzi z matką i jej rodziną, a w kolejnym z ojcem i jego rodziną. Podobne naprzemienne kontakty rodzice mogą ustalić w odniesieniu do całych Świąt Wielkanocnych. Takie rozwiązanie sprawdza się w sytuacji, gdy jest duża odległość pomiędzy domami rodziców, gdy mieszkają w różnych rejonach kraju, a nawet w różnych krajach.

Jeszcze inne rozwiązanie – rodzic przyjeżdża z większej odległości do miejsca, w którym mieszka dziecko i kontakty odbywają się na miejscu w domu dziecka albo w domu członka rodziny

ojca, np. dziadków lub wujostwa mieszkających blisko. To rozwiązanie ma na celu dobro dziecka, szczególnie małego, dla którego podróż na drugi koniec Polski może być męcząca.

ŚWIĘTA I IN. OKOLICZNOŚCI	
Boże Narodzenie	W okresie Świąt Bożego Narodzenia w latach nieparzystych w Wigilię w dniu 24 grudnia od godz. 16.00 do godz. 19.00 oraz w latach nieparzystych w pierwszy dzień Świąt Bożego Narodzenia od godz. 10.00 do godz. 19.00
Wielkanoc	W okresie Świąt Wielkanocnych w latach parzystych w Wielką Sobotę od godz. 17.00 do Wielkiej Niedzieli do godz. 19.00
Sylwester i Nowy Rok	W latach parzystych w dniu 31 grudnia od godz. 17.00 do 1 stycznia do godz. 17.00
Trzech Króli	W latach parzystych w dniu 5 stycznia od godz. 17.00 do 6 stycznia do godz. 17.00
Majówka	W latach parzystych w dniu 30 kwietnia od godz. 17.00 do 3 maja do godz. 17.00
Boże Ciało	W Boże Ciało w latach nieparzystych od godz. 17.00 w dniu poprzedzającym Boże Ciało do godz. 17.00 w Boże Ciało
Święto Zmarłych	W latach parzystych w dniu 31 października od godz. 17.00 do 1 listopada do godz. 17.00
Dzień Babci	W dniu 21 stycznia w sytuacji dni nauki szkolnej od godz. 16.00 do godz. 18.00, a w dni wolne od nauki szkolnej od godz. 14.00 do godz. 18.00
Dzień Dziadka	W dniu 22 stycznia w sytuacji dni nauki szkolnej od godz. 16.00 do godz. 18.00, a w dni wolne od nauki szkolnej od godz. 14.00 do godz. 18.00
Dzień Ojca	W dniu 23 czerwca w sytuacji dni nauki szkolnej od godz. 15.00 do godz. 19.00, a w dni wolne od nauki szkolnej od godz. 10.00 do godz. 18.00
Dzień Dziecka	W latach nieparzystych w dniu 31 maja od godz. 16.00 do 1 czerwca do godz. 18.00
Urodziny/Imieniny dziecka	W dniu 6 lutego w sytuacji dni nauki szkolnej od godz. 15.00 do godz. 19.00, a w dni wolne od nauki szkolnej od godz. 10.00 do godz. 18.00
Urodziny/Imieniny ojca	W dniu 26 lipca od godz. 10.00 do godz. 18.00

Ferie	W latach parzystych 1 tydzień ferii zimowych, a w latach nieparzystych 2 tygodnie ferii zimowych zgodnie z terminami ferii obowiązującymi w danym roku dla województwa miejsca zamieszkania dziecka
Wakacje	W latach nieparzystych w dniu zakończenia roku szkolnego od godz. 17.00 do 31 lipca do godz. 17.00, a w latach parzystych od 1 sierpnia od godz. 10.00 do 31 sierpnia do godz. 17.00

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 1749)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik

3. Lokator zalega z czynszem. Wezwanie do zapłaty - Dochodzenie przed sądem - Przedawnienie - Eksmisja

Zdarza się, że nawet najlepszy lokator, w którymś momencie może przestać płacić czynsz. Niekoniecznie będzie to spowodowane jego złą wolą. Często jest to wynik utraty dochodów. Gdy prywatne wezwania do zapłaty nie są skuteczne z żądaniem należy zwrócić się do sądu, a być może rozpocząć postępowanie prowadzące do eksmisji lokatora. Gorzej, gdy właściciel lokalu zwlekał z podjęciem czynności i doszło do przedawnienia zadłużenia czynszowego, a lokator ma prawo odmówić zapłaty. W sytuacji, gdy eksmisja dojdzie jednak do skutku, pozostanie kwestia niezapłaconego czynszu.

Wezwanie do zapłaty

Gdy lokator zalega z czynszem nawet kilka dni należy jak najszybciej nawiązać z nim kontakt, i zmobilizować do zapłaty. Gdy zwłoka się wydłuża i nie ma widoków na zapłatę, warto go wezwać do zapłaty zaległego czynszu. Wezwanie powinno być pisemne, wysłane listem poleconym, najlepiej za zwrotnym potwierdzeniem odbioru i powinno zawierać:

- dane właściciela mieszkania,
- dane dłużnika,
 - nie musi to być tylko osoba, która podpisała umowę najmu – zob. ramka
- podstawę prawną żądania, np. umowa najmu mieszkania,
- okres, za jaki lokator zalega z czynszem,
- kwotę zaległości wraz z odsetkami (w internecie są kalkulatory do obliczania odsetek),
- termin, do którego właściciel mieszkania oczekuje zapłaty zaległości,
- informację, że skutkiem braku wpłaty będzie rozpoczęcie postępowania sądowego,
- numer konta, na który powinna nastąpić wpłata.

PAMIĘTAJ!

Dłużnikiem za zaległości czynszowe jest nie tylko główny lokator, z którym umowa została zawarta, ale **również inne osoby pełnoletnie, które mieszkają na stałe** z najemcą mieszkania. Może to być małżonek i inni krewni, ale też osoba obca dla głównego lokatora, np. współlokator. Wszystkie pełnoletnie osoby, które z nim mieszkają można wskazać w wezwaniu do zapłaty, tylko trzeba podać ich dane.

Z drugiej strony, jeżeli **umowa została zawarta z kilkoma osobami**, można wezwać do zapłaty tylko jedną z nich. Wierzyciel sam decyduje, czy wezwać do zapłaty jednego, kilku czy wszystkich współdłużników.

Rozprawa o zaległy czynsz

Gdy lokator nadal zwleka z zapłatą czynszu za co najmniej za trzy pełne okresy płatności, należy podjąć następujące działania:

ETAP	DZIAŁANIA
ETAP 1	Upředź lokatora o zamiarze wypowiedzenia umowy i wyznacz dodatkowy termin, (miesięczny) do zapłaty zaległych i bieżących należności. Koniecznle zróó na piósmle. Jeżeli zaniechasz takiego wezwania, nie będziesz móóó potem wypowiedzić lokatorowi stosunku najmu (tak, żeby było skuteczne).
ETAP 2	Kiedy upomnienie nie odniesie skutku, możesz wypowiedzić umowę najmu. Wypowiedzenie powinno być pod rygorem nieważności dokonane na piósmle oraz okreólać przyczynę wypowiedzenia. Okres wypowiedzenia jest miesięczny, liczony od końca miesiąca kalendarzowego, w którym złożyłeś wypowiedzenie.

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Gdy lokator po otrzymaniu wezwania do zapłaty nie zapłaci zobowiązania w wyznaczonym terminie, daje to podstawę do podjęcia dalszych kroków prawnych, czyli skierować sprawę do sądu rejonowego (właóciwego dla pozwanego lub dla miejsca położenia nieruchomości).

WAŻNE

Jeóli zaległóóó wynoszą do 20 000 zł, sprawa rozpatrywana jest w postępowaniu uproszczonym.

Gdy sąd przychyli się do wniosku właściciela mieszkania i wyda nakaz zapłaty, lokator ma dwa tygodnie na wniesienie sprzeciwu od nakazu, liczone od dnia otrzymania nakazu z sądu. Po tym czasie wyrok jest prawomocny. Wóóczas móóna wystąpić do sądu o nadanie mu klauzuli wykonawczóóóó, a nastęónie do komornika, który zajmie się egzekucją wyroku.

PAMIĘTAJ!

Jeóli lokator nie jest w stanie spłacić należności, komornik móóże wziąć w zastaw rzeczy wniesione do wynajmowanego lokalu.

Nie móóą to być jednak przedmioty niezbęóne do pracy, nauki, wykonywania praktyk religijnych czy życia codziennego, a także przedmioty, które mają dla lokatora szczególną wartość, a ich sprzedaż byłaby nieopłacalna.

Termin przedawnienia roszczeń czynszowych

Czynsz jest roszczeniem okresowym, a termin przedawnienia takich roszczeń wynosi 3 lata. Jednak z wyóej użyóym z poójęciem czynsz, rozumianym potocznie jako comiesięczne opłaty (administracyjne, licznikowe, i in.) uiszczane przez lokatora na rzecz właściciela, w zamian za

możliwość mieszkania w cudzej własności, związana jest jakaś podstawa prawna, tytuł prawny lokatora – czyli umowa najmu.

Jeśli zaś **osoba zamieszkująca w lokal nigdy nie posiadała do niego tytułu prawnego** (umowy), wówczas mamy do czynienia z bezumownym korzystaniem z lokalu i termin przedawnienia tego typu roszczeń z tytułu odszkodowania/wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z lokalu wynosi 6 lat (max. termin przedawnienia – zob. art. 118 KC).

Jednak gdy **roszczenia** właściciela z tytułu odszkodowania/wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z lokalu są **związane z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą**, wówczas termin ten wynosi 3 lata.

Jeśli natomiast osoba wyprowadzi się z mieszkania i wyda je właścicielowi – roszczenia właściciela o zapłatę przedawnią się po upływie 1 roku od zwrotu lokalu.

WAŻNE

Gdy lokator utracił tytuł prawny do mieszkania

(rozwiązano z nim umowę lub umowa wygasta)

wówczas od daty utraty tytułu prawnego, płaci właścicielowi nie czynsz,
lecz tzw. **odszkodowanie za bezumowne korzystanie z lokalu**.

Termin przedawnienia odszkodowania za bezumowne korzystanie z lokalu
również wynosi 3 lata, tak jak w przypadku roszczeń czynszowych.

Od dnia 9 lipca 2018 r. ważne zmiany dot. sposobu liczenia terminów przedawnienia

OKOLICZNOŚĆ	OBJAŚNIENIA
Koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego	Art. 118 KC stanowi, że termin przedawnienia dla roszczeń o świadczenia okresowe wynosi 3 lata, a koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego. Jeżeli opłata za lokal z terminem zapłaty do 31 maja 2021 r. nie została uiszczona – należność ta przedawni się z dniem 31 grudnia 2024 r.
Przedawnienie roszczenia przeciwko konsumentowi uwzględniane jest przez sąd z urzędu	Po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi . Jeżeli wierzyciel będący przedsiębiorcą występuje z pozwem o zapłatę przeciwko konsumentowi, sąd ma obowiązek z urzędu zbadać, czy dług jest przedawniony i jeśli doszło do przedawnienia – powództwo zostanie oddalone. <i>WCZEŚNIEJ – przed 9 lipca 2018 r. przedawnienie roszczenia nie było przez sąd uwzględniane z urzędu. Dłużnik sam musiał zgłosić ten zarzut w odpowiednim terminie i wówczas nie miało znaczenia, czy dłużnik jest konsumentem, czy przedsiębiorcą, czy innym podmiotem.</i>
Kiedy musisz podnieść zarzut	Gdy wynajmującym mieszkanie jest osoba prywatna, która nie jest przedsiębiorcą, wówczas dłużnik , w przypadku przedawnienia roszczenia

przedawnienia

o zapłatę czynszu, **sam** musi przed sądem **podnieść zarzut** przedawnienia – sąd nie będzie go brał pod uwagę z urzędu.

***Przedsiębiorca** to osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna mającą zdolność prawną prowadzącą we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.*

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Należy pamiętać, iż każde pismo, w którym składa się wniosek o rozłożenie długu na raty bądź o jego umorzenie, może być traktowane jako tzw. uznanie długu, które powoduje przerwanie biegu przedawnienia i od tej daty bieg przedawnienia biegnie na nowo. Dlatego, gdy istnieje zaległość w opłatach za lokal, należy w pierwszej kolejności sprawdzić jakiego okresu dotyczy. Po uzyskaniu tej informacji, warto sprawdzić, czy nie doszło do przedawnienia całości bądź części roszczenia. Ocena, czy nastąpiło przedawnienie roszczeń wymaga indywidualnej analizy danej sytuacji.

Eksmisja

Po uzyskaniu korzystnego orzeczenia sądu oraz nadaniu mu klauzuli wykonalności, można złożyć wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Komornik ma do dyspozycji szereg czynności służących skutecznej egzekucji długu, a to zdecydowanie zwiększa szanse na odzyskanie należności.

W praktyce, eksmisja to najczęściej długotrwały i kosztowny proces. Komornik może usunąć uciążliwego lokatora, jedynie po wskazaniu przez gminę pomieszczenia tymczasowego, do którego mógłby się on przenieść, co powoduje, że szybkie usunięcie lokatora z mieszkania staje się problematyczne. Zdarza się, że gminy nie dysponują żadnym lokalem tymczasowym. Sprawy o eksmisję trwają długo – od kilku miesięcy, do kilku lat, a to wywołuje bezradność właściciela, który jest zmuszony na własną rękę szukać lokalu tymczasowego.

PAMIĘTAJ!

Proces eksmisji uciążliwego lokatora jest krótszy, jeśli podpiszesz z nim umowę najmu okazjonalnego ze wskazaniem miejsca zamieszkania w przypadku wypowiedzenia umowy.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 1749)
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 611)
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/mediator

4. Najem długoterminowy, krótkoterminowy okazjonalny

Najem jest rodzajem stosunku prawnego znanym głównie z regulacji w Kodeksie cywilnym. Przez umowę najmu wynajmujący zobowiązuje się oddać najemcy rzecz do używania przez czas oznaczony lub nieoznaczony, a najemca zobowiązuje się płacić wynajmującemu umówiony czynsz. Inwestycja w nieruchomość przeznaczoną pod wynajem to jeden z popularniejszych sposobów na lokowanie kapitału. Najem występuje w różnych typach a każdy z nich ma swoje wady i zalety.

Najem długoterminowy

Najdłuższą i często najbardziej stabilną formą najmu jest najem długoterminowy. To umowa, w której wynajmujący oddaje swoją nieruchomość najczęściej w całości. Umowa najmu trwa dość długo – niekiedy zawiera się ją na czas nieokreślony.

Oferta na tego rodzaju najem adresowana jest głównie do:

- Rodzin – które chcą na dłużej zamieszkać w danym mieszkaniu,
- Instytucji – ze względu na chęć ulokowania w nieruchomości swojej siedziby,
- Osób – które będą chciały podnajmować lokum (za zgodą wynajmującego).

Przed rozpoczęciem najmu właściciel ma szansę na wybór osoby, która najbardziej mu odpowiada oraz po zakończeniu najmu może zdecydować czy jest zadowolony ze współpracy z daną osobą i przedłużyć umowę lub ją zakończyć, jeżeli ma pewne uwagi.

Umowa określa zasady najmu, powinna zawierać m.in:

- dane właściciela oraz najemcy
- termin trwania umowy
- informację o okresie wypowiedzenia
- wysokość czynszu oraz koszt opłat eksploatacyjnych
- termin płatności czynszu
- wysokość i zasady rozliczenia kaucji

Umowa podpisywana min. na rok jest gwarancją stałego zysku z najmu. Współpraca długofalowa pozwala właścicielowi na zbudowanie z najemcą pewnego rodzaju relacji, która daje poczucie bezpieczeństwa.

Nawet w sytuacji, gdy najemca zwleka z opłatami właściciel ma do dyspozycji kaucję, z której może pokryć zaległości. Bezpieczeństwo daje również możliwość weryfikacji potencjalnego najemcy przed podpisaniem umowy. Warto poprosić kandydata np. o zaświadczenie o dochodach lub opinię od właścicieli mieszkań, które wcześniej wynajmował.

Najem długoterminowy jest atrakcyjny również ze względu na brak konieczności ciągłego zaangażowania. Umowa jest podpisywana na kilka miesięcy, kilka lat, a nawet na czas nieokreślony. Właściciel nie musi ciągle promować lokalu i docierać do nowych potencjalnych lokatorów. Odchodzi również obowiązek sprzątania czy odświeżania lokalu po każdym najmie.

Ze względu na duży popyt na mieszkania z możliwością wynajmu na długi termin lokalizacja często schodzi na dalszy plan.

Najem długoterminowy może mieć formę cywilną lub związaną z działalnością gospodarczą.

WAŻNE**Najem długoterminowy generuje mniej kosztów.**

Lokal nie musi być w pełni wyposażony, ponieważ najemcy często posiadają własne meble.

Po zakończonym najmie z reguły lokator odświeża mieszkanie.

Odchodzą również częste koszty związane z promowaniem nieruchomości ze względu na długi okres współpracy z jednym najemcą.

Atut – umowa zawierana jest min. na rok, a często na parę lat z tym samym najemcą.

Najem krótkoterminowy

W związku z rozwojem turystyki najem krótkoterminowy staje się coraz bardziej popularny. Osoby podróżujące coraz częściej decydują się na wynajęcie mieszkania zamiast pokoju w hotelu. Wiąże się to z wieloma udogodnieniami takimi – własna kuchnia, balkon czy ogród. W mieszkaniu jest też więcej przestrzeni i każdy czuje się swobodniej. Oferty najmu krótkoterminowego można łatwo znaleźć na stronach internetowych.

Najem na krótkie terminy wymaga od właściciela dużego zaangażowania. Mieszkanie musi spełniać określone standardy. Lokal musi być w pełni umeblowany i wyposażony, nadający się do zamieszkania, np. pościel i ręczniki, garnki i naczynia, typowe sprzęty w kuchni i łazience, odkurzacz czy suszarkę co wiąże się z większymi kosztami dla właściciela. Musi on przeznaczyć większe kwoty także na promowanie lokalu. Mieszkanie przeznaczone na najem krótkoterminowy, aby przynosiło zakładane przychody, musi być cały czas reklamowane.

Umowa powinna szczegółowo opisywać zasady użytkowania lokalu, m.in.:

- cena
- zasady rezerwacji i skrócenia pobytu
- informację o zabezpieczeniu wynajmującego przed ewentualnymi szkodami, jakie może spowodować najemca
- za jakie szkody odpowiada najemca i w jaki sposób należność będzie egzekwowana
- wysokość i zasady rozliczenia kaucji, jednak nie każdy najemca zgodzi się na dodatkowe koszty

Najem krótkoterminowy ze względu na brak możliwości wcześniejszej weryfikacji najemcy może być mniej bezpieczny. Istnieje możliwość, że mieszkanie zostanie zniszczone.

Taka forma współpracy jest dla wynajmującego korzystna finansowo, ale dużo mniej stabilna.

Najem krótkoterminowy jest bardzo wymagający. Częste przekazywanie kluczy, sprzątanie po każdym najmie, naprawy, aktualizowanie ogłoszeń, odbieranie telefonów i maili czy nadzór nad rezerwacjami są bardzo czasochłonne.

Inwestując w mieszkanie na wynajem krótkoterminowy należy dokładnie przemyśleć jego lokalizację. Nie wszystkie miejsca są tak samo atrakcyjne. Na rynku polskim za najatrakcyjniejsze pod względem turystycznym uznaje się miasta takie jak Warszawa, Kraków czy Wrocław. Nawet w tych

miastach lokalizacja lokalu jest kluczowa. Największy popyt jest na lokale w centrum, blisko komunikacji miejskiej czy określonych atrakcji turystycznych (muzeum, pałac, zamek, rynek itp.).

WAŻNE

Najem krótkoterminowy wiąże się z większymi kosztami dla właściciela.

Lokal musi być w pełni wyposażony w meble, pościel i ręczniki, naczynia, typowe sprzęty.

Mieszkanie musi spełniać określone standardy.

Po zakończonym najmie właściciel musi posprzątać, dokonać napraw.

Mieszkanie, żeby przynosiło zakładane przychody, musi być cały czas reklamowane.

Inwestując w mieszkanie na taki wynajem należy dokładnie przemyśleć jego lokalizację.

Najem okazjonalny

Najem okazjonalny to szczególny typ najmu nieruchomości mieszkaniowej. Umowa najmu okazjonalnego posiada identyczną moc prawną, co standardowa, poprawnie napisana umowa najmu. Posiada jednak jedną, bardzo istotną zaletę dla właścicieli domów i mieszkań: możliwość szybkiej egzekucji komorniczej, opróżnienia lokalu i usunięcia nieuczciwego najemcy.

Tryb wynajmu okazjonalnego łagodzi wymogi ustawy o ochronie praw lokatorów. Nakłada bowiem na najemców obowiązek złożenia oświadczenia o dobrowolnym poddaniu się egzekucji (składanego na podstawie aktu notarialnego). W ten sposób, w przypadku wystąpienia jakichkolwiek problemów po wygaśnięciu lub rozwiązaniu umowy, właściciel mieszkania może wszcząć postępowanie egzekucyjne niemal natychmiast – bez konieczności wytaczania długotrwałych procesów sądowych oraz czekania na dostarczenie przez gminę lokalu tymczasowego (jak w przypadku zwykłej umowy najmu).

WARTO PAMIĘTAĆ

- **Najem okazjonalny przysługuje wyłącznie właścicielom lokali służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych**
 - z takiej możliwości nie mogą skorzystać właściciele lokali usługowych
- **Na zasadach najmu okazjonalnego niemożliwy jest również podnajem nieruchomości lub jej części**
- **Umowy najmu okazjonalnego mogą dotyczyć wyłącznie najmu prywatnego**
 - nie mogą takich umów zawierać instytucje, przedsiębiorcy czyli osoby wynajmujące mieszkania w ramach działalności gospodarczej

Aby zawrzeć umowę najmu okazjonalnego, najemca powinien:

- dostarczyć oświadczenie w formie aktu notarialnego, w którym dobrowolnie poddaje się egzekucji i zobowiązuje do opróżnienia i wydania lokalu w terminie wskazanym w żądaniu egzekucyjnym (może otrzymać je po wygaśnięciu lub rozwiązaniu umowy);
- wskazać inne mieszkanie, w którym będzie mógł zamieszkać, gdy zostanie wykonana egzekucja obowiązku opróżnienia i opuszczenia lokalu;
- dostarczyć oświadczenie osoby trzeciej, będącej właścicielem lub posiadającą tytuł prawny do tego mieszkania, w którym wyraża ona zgodę na zamieszkanie najemcy w swojej nieruchomości po zakończeniu trwania umowy najmu.

Dodatkowo, wynajmujący powinien zgłosić zawarcie umowy najmu okazjonalnego do urzędu skarbowego (właściwego dla miejsca zamieszkania właściciela) w okresie 14 dni od daty rozpoczęcia najmu. Ten obowiązek nie dotyczy podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wynajmu lokali.

Na życzenie najemcy, właściciel jest zobowiązany do przedstawienia mu zgłoszenia złożonego w urzędzie skarbowym.

Jeśli którekolwiek z powyższych wymagań nie zostanie spełnione, umowa najmu okazjonalnego nie będzie wiążąca i tym samym w świetle prawa będzie uznawana za zwykłą umowę najmu, bez przyspieszenia procesu egzekucji i wyłączenia ochrony praw lokatora.

W odróżnieniu od zwykłej umowy najmu, najem okazjonalny musi być zawarty na czas określony. Nie może on jednak przekraczać 10 lat.

WAŻNE**Najem okazjonalny to szczególny sposób wynajmowania nieruchomości.**

To najlepsza gwarancja praw właściciela mieszkania.

Dotyczy wyłącznie formy cywilnej najmu.

Wynajmujący może łatwiej eksmitować najemcę ze swojego mieszkania.

Po zakończeniu najmu, wynajmujący wręcza pismo z żądaniem opuszczenia lokalu.

Sąd (z pominięciem procedury eksmisyjnej)

może nakazać przeniesienie się najemcy do lokalu zastępczego.

Umowa może zostać podpisana na max. 10 lat. Po tym okresie można ją przedłużyć.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 1749)
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 611)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

5. Niepełnosprawność - pojęcie które ma wiele znaczeń -

Niepełnosprawność – co to właściwie znaczy? Wiele osób powie, że niepełnosprawność to brak możliwości samodzielnego zapewnienia sobie normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej. Takie rozumienie jest często stosowane. Pojęcie „niepełnosprawność” wydaje się być proste i oczywiste, jednak posiada wiele definicji. Zdefiniowane jest w nauce i prawie, przez organizacje międzynarodowe i światowe. Niepełnosprawnością zajmuje się Unia Europejska i oczywiście polskie ustawodawstwo. W tym artykule zebrano różne znaczenia niepełnosprawności.

Niepełnosprawność – definicje międzynarodowe

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO)

WHO przyjęło definicję niepełnosprawności w 1980 r. – oznacza ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu.

WHO wprowadza następujące definicje niepełnosprawności:

- **upośledzenie** (*impariment*) - jakakolwiek tymczasowa lub trwała utrata lub nieprawidłowość w strukturze lub funkcji ciała, zarówno fizjologiczna, jak i psychologiczna. Upośledzenie to zaburzenie dotyczące funkcji, które są zasadniczo umysłowe (pamięci, świadomości) lub czuciowe, narządów wewnętrznych (serca, nerki), głowy, tułowiu lub kończyn;
- **niepełnosprawność** (*disability*) - ograniczenie lub niemożność wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, najczęściej wynikające z upośledzenia (*impariment*);
- **ograniczenia w pełnieniu ról społecznych** (*handicap*) - jest to skutek upośledzenia lub niepełnosprawności, który ogranicza lub uniemożliwia pełnienie jednej lub kilku ról uznawanych za normalne, w zależności od wieku, płci oraz czynników społeczno-kulturowych.

W 2014 r. WHO przyjęła **rezolucję WHA67.8 Comprehensive and coordinated efforts for the management of autism spectrum disorders**, w sprawie zaspokojenia potrzeb społeczno-ekonomicznych osób z zaburzeniami ze spektrum autystycznego i innymi zaburzeniami rozwojowymi oraz powiązanymi niepełnosprawnościami, która odnosi się m.in. do:

- ochrony godności,
- potrzeb finansowych i administracyjnych,
- edukacji i in.

Konwencja o prawach dziecka (ang. *Convention on the Rights of the Child*) – międzynarodowa konwencja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 r. – jest to dokument obowiązujący we wszystkich państwach świata (z wyjątkiem USA) – 196 państw ratyfikowało

Konwencję (stan na XI 2016). W konwencji o prawach dziecka zostały spisane wszystkie prawa dziecka, natomiast art. 23 stanowi o prawach dzieci niepełnosprawnych.

Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) przyjęta w 1983 r.

Według tej Konwencji – osoba niepełnosprawna – oznacza osobę, której możliwości uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia oraz awansu zawodowego są znacznie ograniczone w wyniku ubytku zdolności fizycznych lub umysłowych, właściwie orzeczonego.

Konwencja w sprawie dyskryminacji w zatrudnieniu i wykonywaniu zawodu z 1958 w art. 5 przewiduje, że każdy członek Organizacji może, po porozumieniu się z reprezentatywnymi organizacjami pracodawców i pracowników, określić jako niestanowiące dyskryminacji wszelkie inne specjalne środki, zastosowane dla uwzględnienia specyficznych potrzeb osób, względem których specjalna ochrona lub opieka jest powszechnie uznana za potrzebną ze względów takich, jak płeć, wiek, inwalidztwo, ciężary rodzinne albo poziom społeczny lub kulturalny.

Zgromadzenie Ogólne ONZ

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 rezolucją nr 61/106

Artykuł 2 (Definicje) nie zawiera definicji niepełnosprawności. Konwencja przyjmuje model społeczny niepełnosprawności, ale nie przedstawia konkretnej definicji. W preambule Konwencji (e) wyjaśniono, iż niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym i że niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowymi, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami

Artykuł 1 (Cel) wyjaśnia, iż do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.

Jednakże użycie w Artykule 1 terminu „zalicza się” nie powinno być interpretowane jako wykluczające tych, którzy mają naruszoną sprawność przez krótkotrwały czas.

Unia Europejska

Unia Europejska i jej państwa członkowskie są stronami Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Konwencja stanowi, że osobom z niepełnosprawnościami przysługują wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności, bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

Ważnym aktem prawnym, który chroni prawa wszystkich ludzi, jest **Karta praw podstawowych Unii Europejskiej**. Stanowi ona między innymi, że osoby z niepełnosprawnością mają prawo do niezależnego życia, pracy i udziału w życiu społecznym. Według Karty niesprawiedliwe traktowanie ze względu na niepełnosprawność jest niezgodne z prawem.

Oprócz aktów prawnych UE tworzy w tej dziedzinie różne środki pozaprawne. Przykładem jest **europejska karta osoby niepełnosprawnej**, która jest honorowana w ośmiu państwach UE i zapewnia równy dostęp do zniżek i udogodnień, między innymi w obszarze kultury, rozrywki, sportu i transportu. **Rada Europy podjęła dwie rezolucje dot.:**

- roli nowych technologii we włączaniu osób niepełnosprawnych do życia społecznego,

- o projektowaniu uniwersalnym.

Komitet Ministrów Rady Europy wydał cztery zalecenia dla państw członkowskich, których tematyka to m.in.: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych, projektowanie uniwersalne, udział osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym, godność osób z zaburzeniami psychicznymi.

Niepełnosprawność – definicje naukowe

Definicja medyczna

W modelu medycznym niepełnosprawność to długotrwały stan występowania pewnych ograniczeń w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu człowieka. Ograniczenia te spowodowane są na skutek obniżenia sprawności funkcji fizycznych, psychicznych bądź umysłowych. Jest to także uszkodzenie, czyli utrata lub wada psychiczna, fizjologiczna, anatomiczna struktury organizmu. Utrata ta może być całkowita, częściowa, trwała lub okresowa, wrodzona lub nabyta, ustabilizowana lub progresywna.

Definicja społeczna

Niepełnosprawność to niemożność pełnego funkcjonowania w społeczeństwie na skutek barier występujących po stronie otoczenia rozumianego jako otoczenie: społeczne, kulturowe, prawne, polityczne), w tym barier architektonicznych i in.

Definicja funkcjonalna

Niepełnosprawność jest tu definiowana przez funkcję, m.in. mówienie, chodzenie, myślenie, pamięć, itp. Ponadto niepełnosprawność w tym ujęciu nie jest statyczna, lecz dynamiczna i następuje w odrębnych etapach, które mogą następować po sobie lub występować jednocześnie.

Definicja prawna

Osoby niepełnosprawne określa się w prawie jako osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnienie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały orzeczenie o zakwalifikowaniu przez organy do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znacznego, umiarkowanego, lekkiego) oraz o niezdolności do pracy.

Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Niepełnosprawność – definicje polskie

Konstytucja RP

Konstytucja w rozdziale dotyczącym wolności obywatelskich stanowi, że godność jest niezbywalnym źródłem wolności oraz praw człowieka i obywatela (art. 30), że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny (art. 32), a władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej m.in. osobom niepełnosprawnym (art. 68). Do osób z niepełnosprawnością szczególnie odnosi się art. 69,

który stanowi, że osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społ. oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Niepełnosprawność według tej ustawy oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Niepełnosprawność, zgodnie z kryterium ustawowym, to niemożność efektywnego pełnienia ról społecznych tj. wypełniania zobowiązania wynikającego z zajmowanej pozycji społecznej przy korzystaniu przez osobę z przysługujących jej przywilejów i praw według bardziej lub mniej określonego wzoru, a więc niemożność bądź trudności w codziennej aktywności i uczestnictwie wynikające z naruszenia sprawności organizmu.

Ustawa o pomocy społecznej

Według ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych albo zaliczenie do grupy inwalidów lub legitymowanie się stopniem niepełnosprawności w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Wyróżnia się ponadto:

- **inwalidztwo** – częściowa niezdolność do wykonywania pracy zawodowej, spowodowana długotrwałym lub trwałym naruszeniem sprawności organizmu. O inwalidztwie mówi się, gdy choroba trwa powyżej sześciu miesięcy.
- **kalectwo** – niedorozwój, brak lub nieodwracalne uszkodzenie narządu lub części ciała (trwałe uszkodzenie organizmu). Może, ale nie musi spowodować zmniejszenia lub utraty zdolności do pracy zawodowej.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych

Uchwała Sejmiku RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera katalog dziesięciu praw, których realizacja powinna przyczynić się do pełnego włączenia społecznego osób niepełnosprawnych. Dokument ten nie posiada mocy prawnej gwarantującej osobom niepełnosprawnym konkretne uprawnienia, ale pomimo wielu zmian, jakie nastąpiły od czasu jego uchwalenia, w otoczeniu prawnym oraz sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, nadal stanowi ważne zobowiązanie dla władz publicznych do podejmowania wysiłków na rzecz zagwarantowania osobom niepełnosprawnym realizacji praw określonych w Uchwale, w celu zapewnienia im faktycznej równości szans i niedyskryminacji.

Podstawa prawna:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 573)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876)

- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 291)
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. z 1997 r. nr 50, poz. 475)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

6. Odpowiedzialność pracodawcy za niepożądane zachowania w środowisku pracy

Osoby dopuszczające się wykroczeń lub przestępstw przeciwko prawom pracownika ponoszą odpowiedzialność zarówno wtedy, gdy działają z winy umyślnej, jak i nieumyślnej. Przeciwdziałanie dyskryminacji, mobbingowi i molestowaniu w miejscu pracy to nie tylko element dobrych praktyk zarządzania, ale obowiązek każdego pracodawcy wynikający z Kodeksu Pracy. Wrażliwość pracodawcy na te kwestie oraz podjęcie określonych działań zapobiegawczych może mieć finalnie duży wpływ na wysokość odszkodowania lub zadośćuczynienia zasądzonych od pracodawcy na rzecz poszkodowanego pracownika.

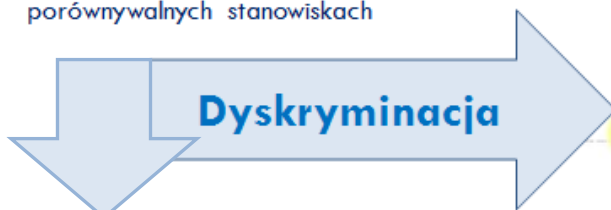
Dyskryminacja i jej rodzaje

Pracodawca odpowiada za działania dyskryminujące określone w art. 183a, 183b § 1 oraz art. 183c ustawy Kodeks pracy (dalej jako KP), czyli za nierówne traktowanie w zatrudnieniu w tym samym zakładzie pracy.

Pracodawca odpowiada za:

- nierówne traktowanie w zatrudnieniu dotyczące m.in.:

- nawiązywania i rozwiązywania stosunku pracy
- warunków zatrudnienia i awansowania
- prawa do jednakowego wynagrodzenia na porównywalnych stanowiskach

Równość traktowania ze względu na, m.in.:

- Płeć
- Wiek
- Niepełnosprawność
- Rasę
- Religię
- Narodowość
- Przekonania polityczne
- Przynależność związkową
- Pochodzenie etniczne
- Wyznanie
- Orientację seksualną

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Równe traktowanie w zatrudnieniu art. 18^{3a} § 1 KP

Zakaz dyskryminacji
w stosunkach pracy
Dotyczy wszystkich pracowników

Dyskryminacja bezpośrednia istnieje wtedy, gdy pracownik z jednej lub z kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1 KP był, jest lub mógłby być traktowany w porównywalnej sytuacji mniej korzystnie niż inni pracownicy (art. 18^{3a} § 3 KP).

PRZYKŁAD

Kamila została gorzej potraktowana przez pracodawcę, bo uznał on, że z powodu ciężych długów będzie nieobecna w pracy ze względu na urlop macierzyński, a potem urlop wychowawczy. Było to jedynym powodem przyznania jej niższej premii, mimo że wyniki w pracy miała znacznie lepsze niż inni. Kamila zwróciła się o pomoc do Państwowej Inspekcji Pracy, a także postanowiła wystąpić z pozwem przeciwko pracodawcy. Pomocy udzielił jej kolega z pracy Kacper wskazując przepisy, na które może się powołać dochodząc swoich praw, podpowiadając, że jest dyskryminowana bezpośrednio, bo została gorzej potraktowana ze względu na ciężę. Kacper poinformował Kamilę także o możliwości wystąpienia do Sądu pracy o odszkodowanie z tego tytułu.

**OCHRONA
PRACOWNIKÓW**

Ani Kamila, ani Kacper, który jej pomaga, nie mogą zostać gorzej potraktowani w pracy z powodu skorzystania przez Kamilę z uprawnień w zw. z naruszeniem przez jej pracodawcę zasady równego traktowania w zatrudnieniu. Pracodawca nie może zastosować także wobec nich żadnych negatywnych konsekwencji.

Dyskryminacja pośrednia istnieje wtedy, gdy na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują lub mogłyby wystąpić niekorzystne dysproporcje albo szczególnie niekorzystna sytuacja w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych wobec wszystkich lub znacznej liczby pracowników należących do grupy wyróżnionej ze względu na jedną lub kilka przyczyn określonych w art. 183a § 1 KP, chyba że postanowienie, kryterium lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne.

PRZYKŁAD

Supermarket poszukuje pracowników. Praca będzie polegała na wykładaniu towaru na półki. W ogłoszeniu o pracę jednym z wymagań jest 10-letni staż pracy.

SKUTEK

Wymogu 10-letniego stażu nie można uznać za konieczny do wykładania towaru na półki.

Niewątpliwie im wyższy staż pracy pracownika, tym kompetencje pracownika rosną, ale do wykładania towaru na półki nie potrzeba aż tak długiego stażu pracy. Zatem: wymaganie to należy uznać za mające charakter dyskryminacji pośredniej ze względu na wiek.

WAŻNE - art. 94 pkt 2b KP

Pracodawca ma obowiązek przeciwdziałania wszelkiej dyskryminacji

Mobbing

Mobbing oznacza działania lub zachowania dotyczące pracownika lub skierowane przeciwko niemu, polegające na uporczywym i długotrwałym nękaniu lub zastraszaniu pracownika, wywołujące u niego zaniżoną ocenę przydatności zawodowej, powodujące lub mające na celu poniżenie lub ośmieszenie pracownika, izolowanie go lub wręcz wyeliminowanie z zespołu współpracowników.

Takim działaniem może być np. ciągłe krytykowanie wykonywanej pracy lub życia prywatnego pracownika, ustne groźby i pogróżki, unikanie przez przełożonego rozmów z pracownikiem, zlecanie prac bezsensownych, poniżej umiejętności pracownika albo odwrotnie - przydzielanie zadań przerastających jego możliwości i kompetencje w celu jego zdyskredytowania i wyeliminowania z pozycji, jaką zajmuje. Szykanujące działania wobec pracownika uznaje się za mobbing jedynie wówczas, gdy występują w sposób długotrwały i powtarzalny.

Pracodawca ponosi odpowiedzialność nie tylko wtedy, gdy sam stosuje mobbing wobec pracownika, ale również wtedy, gdy nie przeciwdziałał jego stosowaniu w podległej mu jednostce.

Pracodawca odpowiada za mobbing, także w przypadku, gdy nie wiedział o występowaniu tego zjawiska na terenie jego zakładu pracy.

WAŻNE:

Mobbingu może dopuszczać się:

- ▣ sam pracodawca
- ▣ bezpośredni przełożony pracownika
- ▣ współpracownik

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Pracownik, który chce dochodzić odszkodowania od pracodawcy za mobbing (art. 183 KP) musi przy wypowiedzeniu stosunku pracy wyraźnie napisać, że powodem zwolnienia jest mobbing i na czym polegał. Choć generalnie składając wypowiedzenie pracownik nie musi podawać przyczyny wypowiedzenia, w przypadku mobbingu jest to konieczne, celem dochodzenia odszkodowania.

Pracownik, który doznał mobbingu lub wskutek mobbingu rozwiązał umowę o pracę, ma prawo dochodzić od pracodawcy odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalane na podstawie odrębnych przepisów. Dodatkowo, jeśli pracownik

w wyniku mobbingu doznał rozstroju zdrowia może również domagać się w postępowaniu cywilnym odszkodowania oraz zadośćuczynienia za krzywdę (ma też obowiązek przedstawienia dowodów).

Pracownik może domagać się odszkodowania za mobbing:

- ☐ w czasie trwania stosunku pracy
- ☐ gdy rozwiązał umowę o pracę
 - ☐ **odszkodowanie** w wysokości **nie niższej niż min. wynagrodzenie** za pracę
 - ☐ **oświadczenie** pracownika o **rozwiązaniu umowy** o pracę powinno nastąpić **na piśmie** z **podaniem przyczyny** uzasadniającej rozwiązanie umowy
 - ☐ **dokładne określenie** na czym polegało zjawisko mobbingu

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Molestowanie

Molestowanie to zachowanie naruszające godność osobistą poprzez natrętne i uporczywe naprzykrzanie się, najczęściej bliskie napastowaniu i nieakceptowane przez społeczeństwo. Zachowanie to, sprzeczne z normami społecznymi, może prowadzić do czynów na granicy szantażu i wymuszenia wobec osoby molestowanej. Molestowanie może też wystąpić w środowisku pracy.

Muszą wystąpić łącznie dwie przesłanki:

1. naruszenie godności pracownika
2. wystąpienie określonego rodzaju niekorzystnej atmosfery:

- zastraszającej
- wrogiej
- poniżającej
- upokarzającej
- uwłaczającej

Przy założeniu, że kwestionowane zachowanie jest niepożądane Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Molestowanie seksualne

Molestowanie seksualne w rozumieniu kodeksu pracy, jest to każde nieakceptowane zachowanie o charakterze seksualnym lub odnoszące się do płci pracownika, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności lub poniżenie albo upokorzenie pracownika (art. 18^{3a} § 6 KP). Celem molestowania jest wywarcie negatywnego wpływu na pracę wykonywaną przez pracownika, zmniejszenie jego poczucia bezpieczeństwa, stanowi przejaw dyskryminacji ze względu na płeć. Może się ono wyrażać poprzez np.: dotykanie molestowanej osoby, niedwuznaczne gesty, spojrzenia.

Aby określone zachowanie uznać za molestowanie seksualne musi też wystąpić nieakceptowanie danego zachowania przez adresata (powinien okazać wyraźną dezaprobatę dla takiego zachowania). Podporządkowanie się przez pracownika molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu, a także podjęcie przez niego działań przeciwstawiających się nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec pracownika (art. 18^{3a} § 7 KP).

Pracodawca nie musi być sprawcą molestowania, ale odpowiada za mające cechy molestowania postępowanie swoich podwładnych. Molestowany pracownik może żądać od

pracodawcy odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę (art. 18^{3d} KP). Od sprawcy molestowania może też domagać się, na zasadach ogólnych określonych w Kodeksie cywilnym: zaniechania bezprawnego naruszania dóbr osobistych, zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty określonej kwoty na wskazany cel społeczny lub naprawienia szkody.

WAŻNE

Za molestowanie seksualne grozi też kara przewidziana w art. 199 kodeksu karnego
Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności - podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Podstawa prawna:

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz.U. 2020 r. poz.1320 ze zm.)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

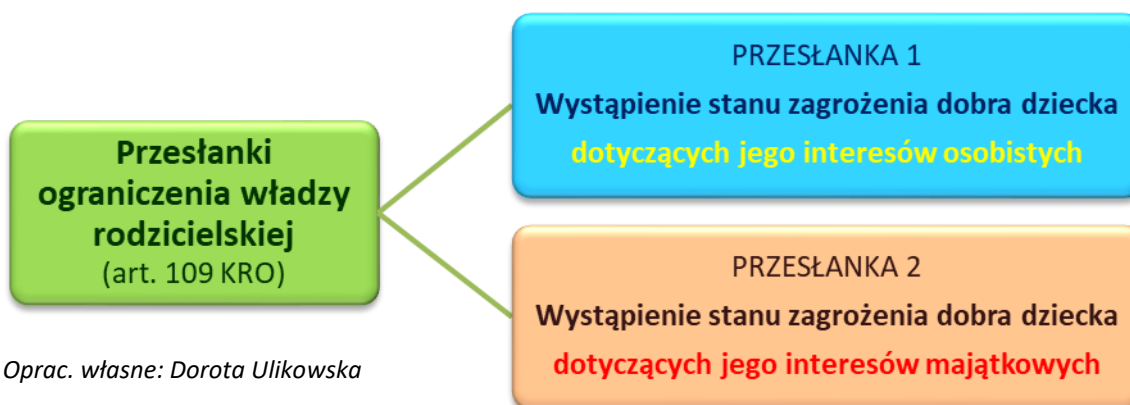
7. Ograniczenie władzy rodzicielskiej w związku z zagrożeniem dobra dziecka

Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom. To generalna reguła. Ograniczenie tej władzy może nastąpić jeżeli zagrożone jest dobro dziecka. Przyczyną ograniczenia władzy rodzicielskiej nie musi być umyślne, krzywdzące dziecko zachowanie rodziców (może być to zachowanie nawet w dobrej wierze). Decyzja sądu zależy od zaistniałych okoliczności i w zależności od konkretnego przypadku.

Przesłanki ograniczenia

Artykuł 109 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej jako KRO) stanowi o ograniczeniu władzy rodzicielskiej jednego z rodziców w razie niewłaściwego wykonywania tej władzy przez rodziców. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

Dla zastosowania tego przepisu nie musi mieć miejsca naruszenie dobra dziecka, **wystarcza wystąpienie stanu zagrożenia** tego dobra. Zagrożenie dobra dziecka może dotyczyć jego interesów osobistych i majątkowych. W takim przypadku sąd wydaje zarządzenia ograniczające władzę rodziców.

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Sąd opiekuńczy może w szczególności:

1. zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonywania wydanych zarządzeń,
2. określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
3. poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
4. skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi,
5. zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

ORZECZNICTWO

Ad. 1. Zobowiązanie rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonywania wydanych zarządzeń

Sąd Najwyższy, postanowienie z dnia 12 września 1978 r.

(III CRN 158/78 OSNC 1978/12, poz. 217):

Powierzenie na podstawie art. 107 KRO wykonywania władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, z określonym ograniczeniem tej władzy drugiego, nie wyłącza zgodnie z art. 109 KRO możliwości zobowiązania także tego z rodziców, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, do określonego postępowania i kontroli wydanych w tym zakresie zarządzeń (109 § 2 pkt 1 KRO), jeżeli takie zarządzenia okażą się ze względu na zagrożenie dobra dziecka niezbędne.

W tym przypadku – **zobowiązanie rodziców do określonego postępowania** – może chodzić o podjęcie przez rodziców odpowiednich działań wychowawczych, gdyż sąd może zobowiązując rodziców do określonego postępowania, w szczególności ich skierować do:

- pracy z asystentem rodziny,
 - realizowania innych form pracy z rodziną,
 - skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc
- z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń.

Określone obowiązki mogą zostać nałożone także na małoletniego, gdyż sąd może skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

WAŻNE

Sąd rozstrzygając o ograniczeniu władzy rodzicielskiej kieruje się zasadą dobra dziecka.

Udział kuratora sądowego i PCPR

Sądowi opiekuńczemu przysługuje uprawnienie do powierzenia zarządu majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi (art. 109 § 3 KRO).

Przepisy obligują też sąd opiekuńczy oraz instytucje pomocy społecznej do współpracy i pomocy rodzicom w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej (art. 109 § 4 KRO).

Sąd opiekuńczy zawiadamia również Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR), które udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy. PCPR przygotowuje i składa ww. sprawozdania terminach określonych przez sąd. PCPR ma także obowiązek współpracy z kuratorem sądowym.

Sąd opiekuńczy, ze względu na okoliczności uzasadniające umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej, może także rozważyć kwestię

ustanowienia nadzoru kuratora sądowego nad sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim.

Gdy ograniczenie władzy rodzicielskiej jest niewystarczające

Z przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, głównie w odniesieniu do władzy rodzicielskiej, jej ograniczenia, czy pozbawienia rodziców ściśle jest związany art. 579¹ Kodeksu postępowania cywilnego (dalej jako KPC), który stanowi, że sąd opiekuńczy okresowo (ale nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy) jest zobowiązany dokonać oceny sytuacji dziecka, które zostało umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Jeżeli w wyniku takiej kontroli okaże się konieczne, a dodatkowo wymaga tego dobro dziecka, sąd wszczyna postępowanie o pozbawienie władzy rodzicielskiej jego rodziców.

ORZECZNICTWO

Sąd Najwyższy, postanowienie z dnia 11 stycznia 2000 r.

(I CKN 1072/99, Biuletyn Sądu Najwyższego 2000/4, str. 14)

Uznanie przez sąd orzekający za realne zagrożenie dobra dziecka wywołane przez rodzica, może uzasadniać pozbawienie go władzy rodzicielskiej bez stosowania środków przewidzianych w art. 109 § 2 KRO.

Sąd Najwyższy, postanowienie z dnia 7 czerwca 1967 r.

(III CR 84/67, OSNCP 1968/2, poz. 21)

Przepis art. 109 KRO nie uzależnia wydawania potrzebnych zarządzeń od przyczyny nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej, lecz zmierza do usunięcia wszelkiego rodzaju źródeł zagrożenia dobra dziecka bez względu na to, czy trudności w wykonywaniu władzy rodzicielskiej są zawinione przez rodziców.

Postępowanie w sprawie ograniczenia władzy rodzicielskiej jest postępowaniem nieprocesowym.

Dobro dziecka....

W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, pomimo że brakuje ustawowej definicji „dobra dziecka”, to jednak ustawodawca niejednokrotnie posługuje się tym pojęciem, choćby w zakresie, w którym wskazuje, że władza rodzicielska winna być wykonywana tak, jak tego w szczególności wymaga dobro dziecka i interes społeczny.

PRZEPIS

Art. 3.1. Konwencji o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.

We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesu dziecka.

WAŻNE

Treść powyższego artykułu nie stanowi co prawda definicji pojęcia dobra dziecka, jednak zasada ochrony tego dobra traktowana jest w Konwencji jako kryterium.

Dobro dziecka jest wartością nadrzędną wymagającą preferencyjnego traktowania w porównaniu z interesami innych podmiotów. Odgrywa również pierwszoplanową rolę przy wykładni przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gdyż dobro dziecka należy traktować jako zespół wartości, zarówno duchowych, jak i materialnych, jakie konieczne są do prawidłowego rozwoju fizycznego dziecka, rozwoju duchowego dziecka, i to w jego aspekcie zarówno intelektualnym, jak i moralnym, należytego przygotowania go do pracy dla dobra samego dziecka, jak i dobra społecznego.

ORZECZNICTWO

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1997 r. sygn. II CKN 90/96)

Pojęcie dobra dziecka z jednej strony obejmuje całą sferę najważniejszych jego spraw osobistych, przykładowo takich jak rozwój fizyczny i duchowy, odpowiednie kształcenie i wychowanie oraz przygotowanie do dorosłego życia, z drugiej zaś – ma ono wyraźny wymiar materialny. Polega on na konieczności zapewnienia dziecku środków do życia i realizacji celów o charakterze osobistym, a w wypadku gdy ma ono swój majątek, także na dbałości o jego interes majątkowy

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r. (sygn. akt V CKN 1751/00)

Swoje oczekiwania i uprawnienia wynikające z władzy rodzicielskiej rodzice mogą uwzględniać i realizować jedynie w taki sposób i w takim zakresie, który nie prowadzi do kolizji z dobrem dziecka.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2016 r. (sygn. III CZP 68/16)

Wszelkie decyzje w ramach sprawowania obowiązków rodzicielskich powinny być podyktowane dobrem dziecka, a nie konkurencją ustaw.

Podstawa prawna:

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

8. Prawo zleceniobiorcy do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego

Wypadek przy pracy to nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło w związku z pracą. Wątpliwości mają zleceniobiorcy, czy wypadek któremu ulegli może być traktowany tak jak wypadek przy pracy osoby na umowie o pracę. Czy im również przysługuje zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego i w jakiej wysokości. Jakie dokumenty muszą zgromadzić, potwierdzające przyczyny powstania wypadku.

Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne zleceniobiorcy

Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako USUS) określa krąg ubezpieczonych, którzy obowiązkowo podlegają ubezpieczeniom społecznym (art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 12 ust. 1 USUS). Na podstawie powyższych przepisów zleceniobiorca podlega obowiązkowo ubezpieczeniu:

- Emerytalnemu,
- Rentowemu,
- Wypadkowemu.

Natomiast obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne zleceniobiorcy wynika z innej ustawy, jest nią ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. E).

Obowiązkowe ubezpieczenia zleceniobiorcy

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Gdy zleceniobiorca posiada inny tytuł do ubezpieczeń i dochodzi u niego do tzw. zbiegu tytułów do ubezpieczeń, wówczas możliwe jest zwolnienie zleceniobiorcy oraz zleceniodawcy z obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu umowy zlecenia po spełnieniu określonych warunków. Wówczas, jako obowiązkową, zleceniobiorca będzie zobowiązany odprowadzić jedynie składkę na ubezpieczenie zdrowotne.

WARTO WIEDZIEĆ**Zbieg tytułów ubezpieczeń społecznych występuje m.in.:**

- umowa o pracę i umowa zlecenia u innego podmiotu niż pracodawca
- kilka umów zlecenia – zwykle pierwsza będzie tytułem do ubezpieczenia
- umowa zlecenia i działalność gospodarcza

Dobrowolne ubezpieczenia społeczne zleceniobiorcy

Ubezpieczenie chorobowe, jako czwarte ubezpieczenie społeczne, jest dla zleceniobiorcy ubezpieczeniem dobrowolnym. Zleceniobiorca ma prawo wyboru, gdyż może, ale nie musi, podlegać pod dobrowolne ubezpieczenie chorobowe. Jednak przystąpienie do tego ubezpieczenia gwarantuje zleceniobiorcy – po przejściu przez 90-dniowy okres wyczekiwania – prawo do świadczeń z ZUS-u w razie niezdolności do wykonywania pracy w ramach zawartych umów zleceń. Wielu zleceniobiorców rezygnuje z tego ubezpieczenia. Zwykle tak dzieje przy małych zleceniach.

Wypadek przy pracy – definicje

Za **wypadek przy pracy** uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło:

- podczas lub w związku z wykonywaniem przez osobę zatrudnioną zwykłych czynności albo poleceń przełożonych;
- podczas lub w związku z wykonywaniem przez osobę zatrudnioną czynności na rzecz pracodawcy nawet bez polecenia;
- w czasie pozostawiania osoby zatrudnionej w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Powyższa definicja została uregulowana w art. 3 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (dalej jako UWPP), która stanowi również, że **na równi z wypadkiem przy pracy** traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ (art. 3 ust.2 UWPP):

- w czasie podróży służbowej, chyba że wypadek spowodowany został postępowaniem pracownika, które nie pozostaje w związku z wykonywaniem powierzonych mu zadań;
- podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony;
- przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

Za **śmiertelny wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiła śmierć w okresie nieprzekraczającym 6 miesięcy od dnia wypadku (art. 3 ust. 4 UWPP).

Za **ciężki wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, takie jak: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności rozrodczej lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, całkowita lub częściowa niezdolność do pracy w zawodzie albo trwałe, istotne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała (art. 3 ust. 5 UWPP).

Za **zbiorowy wypadek przy pracy** uważa się wypadek, któremu w wyniku tego samego zdarzenia uległy co najmniej dwie osoby (art. 3 ust. 6 UWPP).

Zleceniobiorca uległ wypadkowi przy pracy

Zleceniobiorca zgłoszony do ubezpieczeń społecznych, w tym do ubezpieczenia wypadkowego, objęty zostaje prawem do świadczeń z ZUS z tytułu wypadku przy pracy już od pierwszego dnia jego zgłoszenia w ZUS. Zleceniobiorcom przysługują takie same świadczenia socjalne jak pracownikom zatrudnionym w oparciu o umowę o pracę. Wypadek przy pracy zleceniobiorcy traktowany jest tak jak wypadek przy pracy osoby na umowie o pracę.

WAŻNE

Prawo do świadczeń z ZUS z tytułu wypadku przy pracy przysługuje zleceniobiorcy już od pierwszego dnia zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych.

W tej sytuacji nie występuje okres wyczekiwania.

Zleceniobiorca zgłoszony do ubezpieczeń społecznych, a niezgłoszony do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, również ma prawo do zasiłku z ZUS w przypadku wystąpienia wypadku w pracy.

Zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego przysługuje w wysokości 100% podstawy wymiaru, na podstawie dokumentów potwierdzających przyczyny jego powstania.

Istotne – żeby zleceniobiorca uzyskał prawo do zasiłku z tytułu wypadku przy pracy, wypadek musi nastąpić w okresie ubezpieczenia z danego tytułu i podczas wykonywania czynności związanych z danym tytułem ubezpieczenia. Jeżeli zleceniobiorca nie był zgłoszony do ubezpieczenia wypadkowego z tytułu umowy zlecenia, ale posiada inny tytuł do ubezpieczenia wypadkowego, wynikający z umowy o pracę, wówczas gdy ulegnie wypadkowi w trakcie realizacji zlecenia, nie będzie miał podstawy do przyznania świadczeń z ZUS.

PRZYKŁAD

Karol od kilku lat zatrudniony jest na pełen etat w ramach umowy o pracę w zakładzie POL-BET-KOM. Otrzymuje wynagrodzenie 4500 zł, czyli wyższe niż minimalne wynagrodzenie. Równoległe z umową o pracę od roku świadczy też usługi w ramach umowy zlecenia dla innego podmiotu - MARKET CENTER. W związku ze zbiegiem dwóch tytułów ubezpieczeń – umowa o pracę oraz umowa zlecenia – z tytułu umowy zlecenia nie ma obowiązku odprowadzać składek na ubezpieczenia społeczne, czyli na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe, gdyż na etacie osiąga wynagrodzenie większe od płacy minimalnej. Karol, w czasie gdy wykonywał zlecenie dla MARKET CENTER uległ wypadkowi. Ponieważ z tytułu umowy zlecenia za Karola nie były odprowadzane składki na ubezpieczenie wypadkowe, nie otrzyma on świadczenia z ZUS, czyli zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego.

Zleceniobiorca zgłoszony do ubezpieczeń społecznych ZUS obowiązkowo podlega również ubezpieczeniu wypadkowemu. Prawo do świadczeń z ZUS-u z tytułu wypadku przy pracy przysługuje zleceniobiorcy już od pierwszego dnia zgłoszenia do ubezpieczenia wypadkowego. W tym przypadku nie występuje okres wyczekiwania na prawo do zasiłków – odmiennie od prawa do zasiłków z tytułu ubezpieczenia chorobowego.

ORZECZNITWO

Sąd Okręgowy w Kaliszu V Wydz. Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (Sygn. akt V Ua 40/13)

W myśl art. 3 ust 1 UWPP za wypadek przy pracy uważa się bowiem nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą. Art. 3 ust. 3 pkt 6 cyt. ustawy stanowi, iż za wypadek przy pracy uważa się również nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w okresie ubezpieczenia wypadkowego z danego tytułu podczas wykonywania pracy na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub umowy o świadczenie usług. Ochroną wypadkową są więc objęte, poza pracownikami, także osoby wykonujące czynności na podstawie m.in. umowy zlecenia. Za niepracowniczy wypadek przy pracy uważa się jednak tylko zdarzenie, które nastąpiło w okresie ubezpieczenia wypadkowego z danego tytułu (innego niż stosunek pracy) i podczas wykonywania czynności związanych z danym tytułem ubezpieczenia. Związek zdarzenia z działalnością (z danym tytułem ubezpieczenia) jest więc tu dużo węższy niż przy stosunku pracy.

Z uwagi na fakt, że do zdarzenia będącego przedmiotem rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie doszło w trakcie wykonywania czynności niewchodzących w zakres (...) umowy zlecenia, zdarzenie to nie może zostać uznane za wypadek przy pracy.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2020 r. poz. 1749)
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. 2021 r. poz. 423)
- Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (t.j. Dz. U. 2019 r. poz. 1205)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. 2021 r. poz. 1285)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

9. Ubezważnowolnienie - Co to jest i jakie mogą być jego skutki -

Każda osoba, która ukończyła 18. rok życia, ma pełną zdolność do czynności prawnych. Zdolność ta sprawia, że możliwe jest skuteczne zawieranie umów, nabywanie praw oraz zaciąganie zobowiązań, czyli bycie samodzielnym podmiotem w stosunkach cywilnoprawnych i decydowanie we wszelkich osobistych sprawach. Ubezważnowolnienie stanowi jednak ograniczenie tego rodzaju praw, dlatego jeżeli do niego dochodzi zawsze musi mieć na celu dobro osoby ubezważnowolnianej. Ograniczenie lub wyłączenie samodzielności osoby może więc nastąpić jeżeli zagrożone jest jej dobro lub bezpieczeństwo. Decyzja sądu o ubezważnowolnieniu i jego rodzaju zależy od zaistniałych okoliczności i w zależności od konkretnego przypadku.

Czemu służy ubezważnowolnienie?

Z chwilą osiągnięcia pełnoletności człowiek nabywa pełną zdolność do czynności prawnych. Od tej chwili jego rodzice lub opiekunowie tracą prawa i obowiązki do opiekowania się nim, zarządzania jego majątkiem i reprezentowania go. Osoba pełnoletnia może sama o sobie decydować, swobodnie zawierać umowy, dysponować majątkiem, decydować o swoim zdrowiu i ewentualnym leczeniu.

W przypadku niektórych osób upośledzonych umysłowo lub chorych psychicznie ta prawna zdolność do samodzielnego kierowania swoim życiem i pozbawienie opieki, reprezentacji w stosunkach prawnych mogą okazać się niebezpieczne. Począwszy od spraw majątkowych, w których to osoby upośledzone umysłowo mogą być oszukane, wykorzystane, wciągnięte do zawierania niekorzystnych umów, a skończywszy na sprawach dotyczących ochrony zdrowia i życia. Znane są przypadki, że lekarze nie mogli uratować życia pełnoletniej osobie upośledzonej umysłowo, która nie zgadzała się na przeprowadzenie niezbędnej operacji.

PAMIĘTAJ!

Ubezważnowolnienie jest wyrazem troski, pomocy i opieki
wobec osób, które nie potrafią same się o siebie zatroszczyć,
pomóc sobie i zaopiekować sobą.

To nie jest piętno

Nie ma żadnego rejestru osób ubezważnowolnionych, a także nie
zaznacza się tego faktu prawnego np. w dowodach tożsamości.

WAŻNE

Sąd rozstrzygając o ubezważnowolnieniu osoby kieruje się jej dobrem.

Kogo można ubezwłasnowolnić

Ubezwłasnowolnić można osobę upośledzoną umysłowo niezależnie od stopnia upośledzenia (głębokie, znaczne, umiarkowane, lekkie), chorych psychicznie albo cierpiących na zaburzenia psychiczne wynikające np. z pijaństwa lub narkomanii. Samo jednak upośledzenie umysłowe lub stan psychiczny danej osoby nie jest podstawą ubezwłasnowolnienia. Ubezwłasnowolnić można jedynie, gdy upośledzenie albo choroba psychiczna wpływa na niemożność lub ograniczenie kierowania przez nią swoim postępowaniem.

Daną osobę ubezwłasnowolnia się dopiero w wieku, w którym dziecko nabywa zdolność do czynności prawnych.

Taką zdolność w ograniczonym stopniu nabywa ono, kończąc 13 lat, w pełni natomiast, kończąc lat 18 (wyjątkiem jest kobieta, która za zgodą sądu zawarła związek małżeński przed ich ukończeniem, ale po skończeniu lat szesnastu).

Zdolność do czynności prawnych

Pełna zdolność do czynności prawnych

Art. 11 k.c.

Pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletności

Ograniczona zdolność do czynności prawnych

Art. 15 k.c.

Ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają

- małoletni, którzy ukończyli lat 13
- osoby ubezwłasnowolnione częściowo

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

A zatem po osiągnięciu przez dziecko lat trzynastu można je ubezwłasnowolnić całkowicie, a po osiągnięciu osiemnastu lat całkowicie lub częściowo.

Co wolno i czego nie wolno osobie ubezwłasnowolnionej

Ubezwłasnowolnienie całkowite

Całkowite ubezwłasnowolnienie pozbawia możliwości dokonywania czynności prawnych. Taka osoba nie może, więc np. podarować lub sprzedać swojego majątku albo jego części, nie może niczego wartościowego kupić, wynająć mieszkania, zobowiązać się do wykonania jakiegoś dzieła lub zlecenia, oświadczać swojej woli, np. w kwestii przyjęcia darowizny lub testamentu.

W jej imieniu tylko rodzice lub opiekun mogą dokonać czynności, które odniosą ważne skutki prawne. Osoba ubezwłasnowolniona całkowicie nie może sama ani przez przedstawiciela zawrzeć małżeństwa, uznać dziecka, sporządzić lub odwołać testamentu.

Taka osoba samodzielnie może dokonać jedynie czynności, które są określane w ustawie jako drobne, bieżące sprawy życia codziennego – będą to np. drobne zakupy, korzystanie z drobnych usług, np. fryzjera.

Ubezważnowolnienie częściowe

Natomiast ubezważnowolnienie częściowe ogranicza zdolność do pewnych czynności prawnych. Osoba taka pewne czynności prawne może dokonywać samodzielnie, większość wykona jedynie za zgodą przedstawiciela ustawowego, ale są też takie, których nie może dokonać, gdyż będą nieważne.

Samodzielnie osoba ubezważnowolniona częściowo może dokonać:

- czynności związanych z umowami powszechnie zawieranyymi w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego (drobne zakupy, korzystanie z drobnych usług)
- może podejmować działania nie będące ani zobowiązaniem (np. do wykonania jakiegoś zlecenia), ani rozporządzeniem (np. rozporządzeniem majątkiem)
- może swobodnie zawrzeć umowę o pracę, bez zgody przedstawiciela ustawowego (przedstawicielem ustawowym osoby ubezważnowolnionej częściowo jest kurator)
- zarządzać swoim zarobkiem, chyba, że z ważnych powodów sąd opiekuńczy postanowi inaczej
- może również swobodnie rozporządzać przedmiotami majątkowymi, które przedstawiciel ustawowy oddał jej do swobodnego użytku

Większość czynności prawnych dokonywanych przez osobę ubezważnowolnioną częściowo do swej **ważności wymaga zgody przedstawiciela ustawowego**. Będą to wszelkie czynności zobowiązujące i rozporządzające, np.: kupno, sprzedaż (rzeczy wykraczających poza zakres drobnych bieżących spraw życia codziennego), darowizna, zlecenie, najem itd.

Należy jednak pamiętać, że w sprawach ważniejszych, dla ich skuteczności, nawet kurator będzie musiał dodatkowo uzyskać zgodę sądu opiekuńczego, np. na sprzedaż mieszkania.

Ubezważnowolniony częściowo może zawrzeć małżeństwo, jednak w przypadku osób upośledzonych umysłowo lub chorych psychicznie potrzebna jest na to zgoda sądu.

Natomiast czynnościami, których ubezważnowolniony częściowo **dokonać nie może**, będą np.: sporządzenie, zmiana lub odwołanie testamentu.

Skutki ubezważnowolnienia

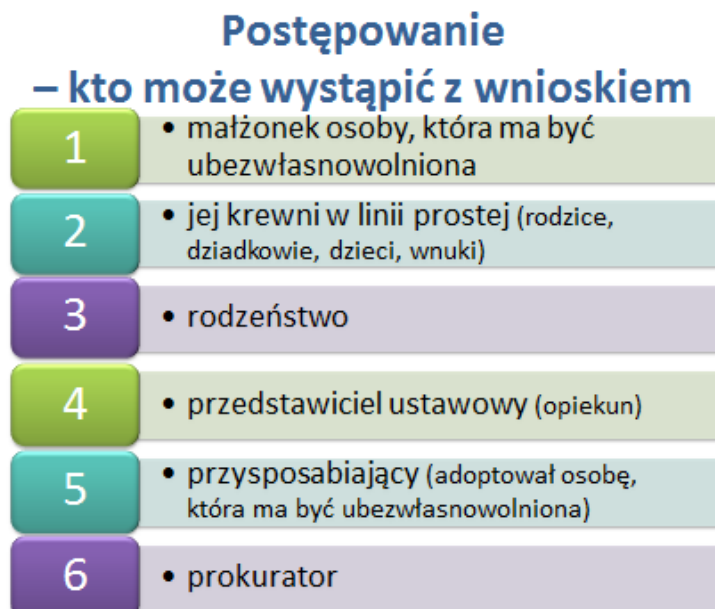
Orzeczenie ubezważnowolnienia powoduje:

- nieposiadanie prawa wyborczego (ani czynnego ani biernego)
 - czyli niemożność brania udziału w wyborach zarówno jako wyborca, jak i jako wybierany, oraz niemożność wypowiedzania się w referendum
- osobę ubezważnowolnioną pozbawia się władzy rodzicielskiej
- w zakresie prawa pracy:
 - osoba ubezważnowolniona całkowicie nie może nawiązać stosunku pracy
 - osoba ubezważnowolniona częściowo może swobodnie, bez zgody przedstawiciela ustawowego nawiązać stosunek pracy i dokonywać czynności prawnych, które dotyczą tego stosunku
 - jeżeli jednak ów stosunek pracy sprzeciwia się dobru osoby ubezważnowolnionej częściowo, jej kurator może za zezwoleniem sądu opiekuńczego taki stosunek pracy rozwiązać

- bardzo istotnym skutkiem ubezwłasnowolnienia całkowitego jest przeniesienie na przedstawiciela ustawowego osoby ubezwłasnowolnionej prawa do decydowania w sprawach leczenia tej osoby
 - jego obowiązkiem jest dbanie o zdrowie tej osoby; to właśnie opiekun wyraża zgodę na operację, na przyjęcie do szpitala psychiatrycznego i in.

Postępowanie o ubezwłasnowolnienie

Wniosek o ubezwłasnowolnienie może złożyć do sądu tylko określony w kodeksie postępowania cywilnego krąg osób. Należą do niego: małżonek osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, jej krewni w linii prostej (rodzice, dziadkowie, dzieci, wnuki), rodzeństwo, przedstawiciel ustawowy (opiekun), przysposabiający (ten, który adoptował osobę, która ma być ubezwłasnowolniona) i prokurator.

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Krewni w linii prostej i rodzeństwo tracą uprawnienie do złożenia wniosku, jeżeli osoba, o której ubezwłasnowolnienie wnioskuje, ma przedstawiciela ustawowego. A zatem jeżeli dziecko ma rodziców, nie mogą wniosku złożyć, np. dziadkowie, brat, siostra, itp. Jeżeli dziecko ma opiekuna - wniosku nie mogą złożyć rodzice (np. pozbawieni praw rodzicielskich) czy też inni jego krewni.

Wniosek o ubezwłasnowolnienie zawsze może też złożyć prokurator. Decyzję o złożeniu wniosku może on podjąć, jeżeli zauważy taką potrzebę w związku z toczącym się innym postępowaniem albo, jeżeli sam otrzyma zawiadomienie o osobie, która wypełnia przesłanki ubezwłasnowolnienia. Osoby nie należące do kręgu osób uprawnionych do złożenia wniosku o ubezwłasnowolnienie, a widzące potrzebę ubezwłasnowolnienia np. dalszego krewnego lub obcej osoby potrzebujących pomocy mogą złożyć wniosek do prokuratora o wszczęcie postępowania o ubezwłasnowolnienie.

We wniosku powinno zostać określone, czy żąda się ubezwłasnowolnienia całkowitego czy częściowego. Ma to znaczenie ze względu na czas złożenia wniosku. O ubezwłasnowolnienie

całkowite można złożyć wniosek po ukończeniu przez osobę, która ma być ubezwłasnowolniona, lat trzynastu. O ubezwłasnowolnienie częściowe najwcześniej na rok przed osiągnięciem przez osobę, która ma być ubezwłasnowolniona, pełnoletności.

Do wniosku muszą być dołączone dokumenty potwierdzające przynależność wnioskodawcy do kręgu osób mogących wnioskować o ubezwłasnowolnienie danej osoby, np. odpis aktu urodzenia dziecka. Wymagane są również świadectwa o stanie zdrowia lub stanie umysłowym osoby, która ma być ubezwłasnowolniona. W przypadku osób upośledzonych umysłowo będą to np. świadectwo od lekarza psychiatry albo psychologa.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 1749)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

10. Uchylenie tymczasowego aresztowania

Wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania jest jedną z możliwości doprowadzenia do zmiany środka zapobiegawczego. Chociaż tymczasowe aresztowanie stosowane jest na określony czas, zmiana okoliczności stanowiących podstawę sięgnięcia po ten środek może przemawiać za jego wcześniejszym uchyleniem. Zasadą w procesie karnym jest, że organy na bieżąco powinny kontrolować zasadność tymczasowego aresztowania. W praktyce – wniosek oskarżonego o uchylenie tymczasowego aresztowania jest nieodzowny.

Tymczasowe aresztowanie

Tymczasowe aresztowanie to najbardziej dotkliwy ze środków zapobiegawczych stosowanych wobec podejrzanego lub oskarżonego w toku postępowania karnego, polegający na osadzeniu go w stałym miejscu (areszcie śledczym), w izolacji od świata zewnętrznego.

Izolacyjny charakter tymczasowego aresztowania

Tymczasowe aresztowanie jest dużo bardziej dotkliwe dla osadzonego, niż pobyt w więzieniu dla skazanych:

- Aresztowani, w przeciwieństwie do skazanych, nie mają prawa do przepustek
- Rozmowy telefoniczne są kontrolowane przez administrację aresztu śledczego i tylko na dozwolone numery
- Korespondencja aresztantów jest cenzurowana przez organ śledczy, co powoduje niejednokrotnie wielotygodniowe opóźnienia poczty
- Widzenia z najbliższymi uzależnione są od zgody organu dysponującego (prokuratora lub sądu)

Tymczasowe aresztowanie powinno być stosowane na czas niezbędny.

Decyzja o tymczasowym aresztowaniu

O tymczasowym aresztowaniu rozstrzyga sąd na wniosek prokuratora (art. 250 § 1 KPK), kierując się potrzebą zapewnienia prawidłowego biegu postępowania. Na etapie postępowania przygotowawczego tymczasowe aresztowanie może zostać uchylone lub zmienione na łagodniejszy środek zapobiegawczy także przez prokuratora (art. 253 § 2 KPK).

Sąd oznacza okres tymczasowego aresztowania, który w zasadzie nie może przekraczać trzech miesięcy (art. 263 § 1 KPK). W razie potrzeby prokurator może wystąpić o przedłużenie na kolejny okres, który w sumie nie powinien przekroczyć roku (art. 263 § 2 KPK). Dotyczy to postępowania przygotowawczego. Po skierowaniu do sądu aktu oskarżenia, sąd może nadal utrzymać tymczasowe aresztowanie. Jednak łączny czas tymczasowego aresztowania nie powinien przekroczyć 24 miesięcy

(art. 263 § 3 KPK). Jednak w szczególnych wypadkach sąd apelacyjny może, na wniosek prokuratora, przedłużyć ten okres powyżej 2 lat – teoretycznie bez limitu czasowego (art. 263 § 4 KPK).

CIEKAWOSTKA

W jednej z rekordowych spraw pod względem długości tymczasowego aresztu jest sprawa Adama K. – Sądy w Katowicach podtrzymywały areszt tymczasowy przez 7 lat i 9 miesięcy (od lutego 2000 do listopada 2007)

REKORDZISTA

W 2012 roku zakończyła się sprawa mężczyzny, który został uniewinniony od zarzutu zabójstwa. Przesiedział w areszcie 12 lat i 3 miesiące.

Przesłanki uchylenia tymczasowego aresztowania

Tymczasowo aresztowany powinien zostać zwolniony po upływie okresu, na który zastosowano tymczasowe aresztowanie. Pierwotny okres, co do zasady wynoszący 3 miesiące, może jednak ulec wydłużeniu na wniosek prokuratora złożony nie później niż 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu (art. 263 § 6 KPK). Termin ten ma jednak charakter wyłącznie instrukcyjny.

ORZECZNICTWO

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 listopada 1999 r.
(sygn. akt II AKz 345/99)

Niedochowanie przez prokuratora 14-dniowego termin do wystąpienia z wnioskiem o przedłużenie tymczasowego aresztowania nie może rodzić żadnych konsekwencji procesowych w zakresie ważności czy skuteczności wniosku. Zawarty w przepisie termin jest jedynie terminem instrukcyjnym i nie należy do przesłanek wpływających na ocenę dopuszczalności i zasadności złożonego wniosku.

Środek zapobiegawczy, jakim jest **tymczasowe aresztowanie**, należy **niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny**, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie albo zmianę (art. 253 § 1 KPK).

Dopóki postępowanie jest w fazie śledztwa (dochodzenia), prokurator może uchylić tymczasowe aresztowanie, zgodnie z art. 253 § 2 KPK. Jakkolwiek decyzja o zastosowaniu tego środka zawsze należy do sądu – nawet w postępowaniu przygotowawczym, to jego uchyleniu bądź zmianie na środek łagodniejszy postanowić może także prokurator.

Okolicznością przesądzającą o konieczności uchylenia tymczasowego aresztowania względnie zamiany na środek łagodniejszy, może być m.in.:

- ustalenie miejsce stałego pobytu podejrzanego i brak obawy jego ucieczki bądź ukrywania się,
- wyjątkowo trudna sytuacja rodzinna lub ciężka choroba podejrzanego,

- zmiany kwalifikacji prawnej czynu na typ zagrożony niższą karą – również tymczasowe aresztowanie powinno zostać złagodzone (skrócone) lub uchylone.

ORZECZNICTWO

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2007 r. (sygn. akt II KK 152/06)

Przepis art. 253 KPK obliuguje stosowne organy (prokuratora lub sąd) do dokonywania permanentnej oceny potrzeby lub celowości utrzymywania zastosowanego tymczasowego aresztowania oraz – w konsekwencji – do uchylenia lub zmiany tego środka zapobiegawczego w chwili, gdy ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany

Bieżąca weryfikacja podstaw stosowania tymczasowego aresztowania jest obowiązkiem organu prowadzącego postępowanie. Brak takiej weryfikacji może doprowadzić nawet do odpowiedzialności Skarbu Państwa za niesłuszne aresztowanie (zob. art. 552 § 4 KPK).

ORZECZNICTWO

postanowienie Sądu Najwyższego z 13 października 1995 r. (II KRN 124/95)

Na tle realiów przedmiotowej sprawy należy stwierdzić, że podejmując swoje negatywne decyzje procesowe obydwie orzekające sądy nie uwzględniły, że organ prowadzący postępowanie (Sąd lub prokurator) jest obowiązany przez cały okres stosowania tymczasowego aresztowania przestrzegać dyrektyw wynikających z art. 213 KPK. Powinien zatem na bieżąco weryfikować zebrane dowody oraz okoliczności uzasadniające potrzebę uchylenia zastosowanego środka, aby nie dopuścić do żadnej w tym zakresie opieszałości, która może sprawić, że kontynuowanie tymczasowego aresztowania stanie się oczywiście niesłuszne w rozumieniu art. 487 § 4 KPK.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy konieczna będzie wszechstronna ocena zasadności nie tylko zastosowania, ale i dalszego utrzymywania tymczasowego aresztowania, na tle tych dowodów, jakie zostały w tym okresie zebrane (...).

W ocenie zasadności stosowania tymczasowego aresztowania nie może również zabraknąć rozważań co do niedysponowania przez stosującego tymczasowe aresztowanie wiarygodną informacją o karalności i wpływu tych okoliczności na ocenę stopnia społecznego niebezpieczeństwa zarzucanego czynu.

Wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania

W praktyce kontrola stosowania tymczasowego aresztowania odbywa się zazwyczaj na wniosek podejrzanego (oskarżonego) lub jego obrońcy. Oskarżony może składać w każdym czasie wniosek o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego. W przedmiocie wniosku rozstrzyga, najpóźniej w ciągu 3 dni prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu – sąd, przed którym sprawa się toczy.

Na postanowienie w przedmiocie wniosku oskarżonemu przysługuje zażalenie tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego. Zażalenie na postanowienie sądu rozpoznaje ten sam sąd w składzie trzech sędziów (254 KPK).

W zakresie, w jakim za uchyleniem lub zmianą tymczasowego aresztowania przemawiać może tylko niekompletność pozytywnych przesłanek jego stosowania bądź pojawienie się przesłanek negatywnych, również wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania powinien wskazywać na te okoliczności. Organy postępowania nie zawsze będą w stanie samodzielnie ustalić pewne okoliczności, wobec czego inicjatywa strony postępowania jest kluczowa, aby wyciągnąć z aresztu podejrzanego (oskarżonego).

Wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania może zostać złożony w każdym momencie. Teoretycznie. Ograniczenie 3 miesięcy odnosi się natomiast do możliwości skutecznego zaskarżenia postanowienia o odmowie uchylenia aresztu. Postanowienie o odmowie uchylenia bądź zmiany środka zapobiegawczego – czy to tymczasowego aresztowania czy środka nie izolacyjnego – można skarżyć tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po co najmniej 3 miesiącach od dnia wydania ostatniego postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego.

Zważywszy że tymczasowe aresztowanie stosowane jest najczęściej na okres 3 miesięcy, a jeśli zachodzi potrzeba jego przedłużenia – to na kolejne 3 miesiące – zasadniczym środkiem kwestionowania podstaw tymczasowego aresztowania będzie zażalenie na postanowienie o zastosowaniu bądź przedłużeniu aresztu. W tym stanie faktycznym wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania zawsze byłby złożony przed upływem 3 miesięcy od ostatniego postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania – zapada ono bowiem raz na 3 miesiące.

WAŻNE

Wniosek o uchylenie tymczasowego aresztowania należy złożyć do organu, przed którym toczy się obecnie postępowanie.

Jeżeli sprawa jest na etapie postępowania przygotowawczego wniosek składa się do prokuratora.

Jeśli prokurator skierował już akt oskarżenia do sądu i postępowanie przeszło do fazy jurysdykcyjnej, wniosek należy kierować do sądu.

Decyzja w przedmiocie uchylenia bądź zmiany tymczasowego aresztowania na inny środek zapobiegawczy powinna zapaść w terminie 3 dni od złożenia wniosku. Jest to jednak wyłącznie termin instrukcyjny.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 534)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

11. Umowy zawierane na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa czyli szczególne umowy konsumenckie

Z punktu widzenia sposobu zawierania umów sprzedaży oraz stron umowy, wyróżnić należy dwa szczególne rodzaje umów odnoszących się do umów sprzedaży, ale funkcjonujących w obrocie konsumenckim, czyli umowy zawierane na odległość oraz umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa. W obu tych umowach konsument jest słabszą stroną wymagającą szczególnej ochrony, którą zapewnia mu regulacja zawarta w ustawie o prawach konsumenta.

Obrót konsumencki

Prawo konsumenckie to szybko rozwijająca się gałąź prawa. W polskim oraz europejskim obrocie prawnym pojawia się coraz więcej przepisów regulujących tę dziedzinę życia.

Biorąc pod uwagę fakt, że po pierwsze – stroną umowy sprzedaży może być osoba fizyczna albo profesjonalista, a po drugie – mogą oni wystąpić w charakterze sprzedawcy lub kupującego, ich wzajemne relacje będą tworzyć różne układy, a tym samym różne obroty.

Obrotem konsumenckim jest sprzedaż dokonana między przedsiębiorcą a konsumentem. Gdy umowę zawiera przedsiębiorca z przedsiębiorcą mówimy o obrocie profesjonalnym. Natomiast gdy czynności prawnej dokonują dwie osoby prywatne (nie prowadzące działalności gospodarczej) mamy do czynienia z obrotem powszechnym.

SPRZEDAWCA	KUPUJĄCY	RODZAJ OBROTU
Osoba fizyczna	Osoba fizyczna	Obrót powszechny
Osoba fizyczna	Przedsiębiorca	
Przedsiębiorca	Przedsiębiorca	Obrót profesjonalny
Przedsiębiorca	Osoba fizyczna konsument	Obrót konsumencki

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Ważną kwestią jest kto występuje w charakterze sprzedawcy – profesjonalista (przedsiębiorca), czy osoba fizyczna (konsument). Sprzedawca jest stroną silniejszą od osoby kupującego. Podobnie, profesjonalista jest silniejszy od osoby fizycznej. Jeżeli po stosie sprzedawcy pojawi się profesjonalista, czyli przedsiębiorca, a po stronie kupującego osoba fizyczna, czyli konsument – zachodzi wyraźna nierówność stron, dlatego konsument wymaga ochrony prawnej.

Konsument to osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (art. 22¹ KC). Natomiast przedsiębiorca to podmiot prowadzący działalność gospodarczą, również zdefiniowany w kodeksie cywilnym (art. 43¹ KC).

WAŻNE w obrocie konsumenckim

W tym, przy umowach na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa

Klientem musi być konsument, czyli osoba fizyczna dokonująca zakupu celem zaspokojenia swoich potrzeb lub potrzeb swoich bliskich, ale zakup ten nie może być bezpośrednio związany z ewentualnie prowadzoną przez tę osobę działalnością gospodarczą lub zawodową.

Sprzedającym musi być profesjonalista, czyli przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą w ramach zorganizowanego w tym celu systemu.

Inne uprawnienia przysługują konsumentowi, inne przedsiębiorcy, ale należy pamiętać, że to co dla jednej strony jest uprawnieniem, dla drugiej jest zobowiązaniem. Obrót konsumencki reguluje ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (dalej jako UPK).

Umowy zawierane na odległość

Z umową zawartą na odległość (art. 2 pkt 1) UPK) mamy do czynienia wówczas, gdy przedsiębiorca zawarł z konsumentem umowę, ale w ramach zorganizowanego w tym celu systemu zawierania z konsumentami umów na odległość, czyli bez jednoczesnej fizycznej obecności obu stron, z wykorzystaniem jednego lub większej liczby środków porozumiewania się na odległość (np. zakupy internetowe w e-sklepie, czyli od przedsiębiorcy, a nie od osoby prywatnej). A co ważne, środki porozumiewania się na odległość muszą być wykorzystywane od początku (oferta sprzedaży) aż do chwili zawarcia umowy włącznie.

Środki porozumiewania się na odległość, to w szczególności:

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa

Umowa zawarta poza lokalem przedsiębiorstwa (art. 2 pkt 2) UPK) to **umowa przedsiębiorcy zawarta z konsumentem**:

- przy jednoczesnej fizycznej obecności stron w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy (np. w domu konsumenta, w hotelu),
- w wyniku przyjęcia oferty złożonej przez konsumenta w okolicznościach jak wyżej,
- w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy lub za pomocą śr. porozumiewania się na odległość bezpośrednio po tym, jak nawiązano indywidualny i osobisty kontakt z konsumentem w miejscu, które nie jest lokalem danego przedsiębiorcy, przy jednoczesnej fiz. obecności stron (np. zaproszenie z ulicy na pokaz w lokalu przedsiębior.),
- podczas wycieczki zorganizowanej przez przedsiębiorcę, której celem lub skutkiem jest promocja oraz zawieranie umów z konsumentami.

Natomiast **lokal przedsiębiorstwa** (art. 2 pkt 3) UPK) w ustawie został zdefiniowany jako:

- miejsce prowadzenia działalności będące nieruchomością albo częścią nieruchomości, w którym przedsiębiorca prowadzi działalność na stałe,
- miejsce prowadzenia działalności będące rzeczą ruchomą, w którym przedsiębiorca prowadzi działalność zwyczajowo albo na stałe;

Obowiązki informacyjne przedsiębiorcy – dotyczące obu umów

Przedsiębiorca zawierający umowę z konsumentem poza swoim lokalem lub na odległość zobowiązany jest – **najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową** – poinformować go **w sposób jasny i zrozumiały**, w szczególności o:

1. głównych cechach świadczenia, z uwagi na przedmiot i **sposób porozumiewania się z konsumentem** (np. telefonicznie, mailowo),
2. **swoich danych identyfikujących**, w szczególności o firmie i numerze, pod którym została ona zarejestrowana (KRS lub NIP),
3. **adresie** przedsiębiorstwa (istotny do sądu), **adresie poczty elektronicznej i nr telefonu lub faksu** (jeżeli są dostępne) – konsument może szybko kontaktować się z przedsiębiorcą,
4. adresie, gdzie konsument może składać reklamacje, gdy jest inny od adresu prow. dział.,
5. **łącznej cenie lub wynagrodzeniu za świadczenie wraz z podatkami**, a gdy charakter przedmiotu świadczenia nie pozwala na wcześniejsze obliczenie ich wysokości – o sposobie, w jaki będą one obliczane, jak również o **istnieniu opłat dodatkowych** (np. kosztów dostawy) oraz ich wysokości lub obowiązku ich uiszczenia (jeżeli nie jest znana wysokość),
6. **kosztach korzystania ze środka porozumiewania się na odległość** (np. telefonu) w celu zawarcia umowy, jeśli są one wyższe od zwykle stosowanych w przypadku tego środka porozumiewania się – np. w razie zawarcia umowy przez telefon z inicjatywy konsumenta,
7. **sposobie i terminie zapłaty**,
8. **sposobie i terminie spełnienia świadczenia** i stosowanej przez przedsiębiorcę procedurze rozpatrywania reklamacji,
9. sposobie wykonania, terminie odstąpienia od umowy, wzorze formularza odstąpienia,
10. **kosztach zwrotu towaru w przypadku odstąpienia od umowy, które ponosi konsument**; w odniesieniu do umów zawieranych na odległość – o kosztach zwrotu rzeczy, jeżeli ze względu na swój charakter produkt nie może zostać w zwykłym trybie odesłany pocztą,
11. obowiązku zapłaty przez konsumenta uzasadnionych kosztów poniesionych przez przedsiębiorcę, jeżeli kupujący odstąpi od umowy po zgłoszeniu rozpoczęcia świadczenia usługi, a przed upływem terminu na odstąpienie od umowy,
12. przypadkach, w których **konsument traci prawo do odstąpienia od umowy**,
13. obowiązku przedsiębiorcy dostarczenia rzeczy bez wad,
14. istnieniu a także treści gwarancji i usług posprzedażnych oraz sposobie ich realizacji,
15. kodeksie dobrych praktyk, jeżeli zobowiązał się go przestrzegać, i jak się zapoznać z nim,
16. **czasie trwania umowy lub sposobie i przesłankach jej wypowiedzenia** – jeżeli umowa jest zawarta na czas nieokreślony lub jeżeli ma ulegać automatycznemu przedłużeniu,
17. min. czasie trwania zobowiązań konsumenta wynikających z umowy – np. u. polisolatek – gdzie określono min. czas, przez jaki należy płacić składki i nie można odstąpić od umowy,
18. wys. i sposobie złożenia kaucji lub in. gwarancji fin., których konsument jest zobowiązany udzielić na żądanie przedsiębiorcy,
19. funkcjonalności treści cyfrowych i technicznych środkach ich ochrony,
20. mających znaczenie interoperacyjności treści cyfrowych ze sprzętem komputerowym i oprogramowaniem, o których przedsiębiorca wie lub powinien wiedzieć,
21. możliwości skorzystania z pozasądowych sposobów rozpatrywania reklamacji i dochodzenia roszczeń oraz zasadach dostępu do tych procedur.

Prawo odstąpienia od umowy – czyli prawo konsumenta do namysłu

Konsument, który zawarł umowę na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa, może w terminie **14 dni** odstąpić od niej **bez podawania przyczyny** i bez ponoszenia kosztów (art. 27 UPK).

Bieg terminu do odstąpienia od umowy rozpoczyna się:

- dla umowy, w wykonaniu której przedsiębiorca wydaje rzecz, będąc zobowiązany do przeniesienia jej własności – od objęcia rzeczy w posiadanie przez konsumenta lub wskazaną przez niego osobę trzecią inną niż przewoźnik,
- dla umowy, która obejmuje wiele rzeczy, które są dostarczane osobno, partiami lub w częściach – od objęcia w posiadanie ostatniej rzeczy, partii lub części,
- dla umowy, która polega na regularnym dostarczaniu rzeczy przez czas oznaczony – od objęcia w posiadanie pierwszej z rzeczy,
- dla pozostałych umów (np. zlecenia) – od dnia zawarcia umowy.

WAŻNE

Jeżeli **konsument nie został poinformowany** przez przedsiębiorcę o prawie odstąpienia od umowy, prawo to wygasa po upływie 12 miesięcy od dnia upływu *powyższego terminu*.

Jeżeli jednak **konsument został poinformowany** o tym przed upływem tego terminu, termin do odstąpienia od umowy upływa po 14 dniach od udzielenia konsumentowi tej informacji.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 1749)
- Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 287).

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator

12. Zasady występowania oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym

Główną postacią w procesie karnym jest oskarżony, którego czyny podlegają ocenie przez rozpoznający sprawę skład sędziowski. Poza oskarżonym i jego obrońcą – po jednej stronie – na sali rozpraw po stronie przeciwnej, obok prokuratora, może zająć miejsce oskarżyciel posiłkowy, którym może zostać pokrzywdzony przestępstwem lub wykroczeniem ściganym z oskarżenia publicznego. Jak każda strona postępowania ma prawa i obowiązki.

Kim jest oskarżyciel posiłkowy

Każdy pokrzywdzony przestępstwem lub wykroczeniem ściganym z oskarżenia publicznego, poprzez złożenie oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, może uzyskać prawa strony procesu.

Oskarżyciel posiłkowy - jako strona procesu może:

- składać wnioski dowodowe,
- zadawać pytania świadkom,
- odwoływać się od wyroku.

Oświadczenie o przystąpieniu do sprawy w charakterze oskarżyciela posiłkowego
można złożyć w ściśle określonych
terminach

W procesie karnym	W sprawach o wykroczenia
• do momentu otwarcia przewodu sądowego - tzn. do chwili rozpoczęcia odczytania aktu oskarżenia - art. 54 KPK	• do 7 dni od daty otrzymania zawiadomienia oskarżyciela publicznego o przesłaniu do sądu wniosku o ukaranie - art. 26 KPW

Oprac. własne: Dorota Ulikowska

Przewidziane przez ustawodawcę wymogi w uzyskaniu statusu strony mają swoje uzasadnienie. Jeśli chodzi o moment graniczny wyrażenia woli bycia oskarżycielem posiłkowym, wymagają tego przepisy celem zapewnienia porządku całego procesu oraz prawo do udziału w całym postępowaniu każdej ze stron, w tym także oskarżyciela posiłkowego.

Moment, po którym złożenie oświadczenia przez pokrzywdzonego o przystąpieniu do rozprawy jako oskarżyciel posiłkowy będzie nieskuteczne to chwila rozpoczęcia procesu, czyli otworzenia przewodu sądowego przez przewodniczącego składu sędziowskiego.

Oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego nie wymaga żadnej specjalnej formuły, wystarczy wyraźnie przekazać sądowi swoją wolę. Najlepiej złożyć oświadczenie poza rozprawą na piśmie, wskazując sygnaturę sprawy.

WAŻNE

Oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego nie jest wnioskiem lecz wolą pokrzywdzonego, więc nie wymaga zatwierdzenia przez sąd.

Jeżeli pokrzywdzony spełni kryteria i dochowa termin na zgłoszenie, oskarżycielem posiłkowym staje się z mocy prawa po wyrażeniu swojej woli.

Sąd może odmówić udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego, jedynie gdy oskarżycieli posiłkowych jest wielu (np. kilkunastu lub kilkudziesięciu), z uwagi na utrudnienia w przebiegu rozprawy.

Rodzaje oskarżycieli posiłkowych

Pokrzywdzony może działać jako strona w **charakterze oskarżyciela posiłkowego** obok oskarżyciela publicznego lub zamiast niego. Oskarżyciel posiłkowy może występować jako:

- oskarżyciel posiłkowy tzw. uboczny
- oskarżyciel posiłkowy subsydiarny (zastępczy)

Oskarżycielem posiłkowym ubocznym (działającym obok prokuratora) jest pokrzywdzony, który (w przypadku wniesienia aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego) do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złoży oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 KPK).

Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego. Pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania jako oskarżyciel posiłkowy.

Oskarżycielem posiłkowym subsydiarnym (działającym zamiast prokuratora) jest pokrzywdzony, który po złożeniu zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (jeżeli prokurator powtórnie odmówi wszczęcia lub umorzy) sam złoży własny akt oskarżenia (art. 55 KPK).

Własny akt oskarżenia należy wnieść w terminie miesiąca od doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora nadzrędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania. Z tym, że akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

O wniesieniu aktu oskarżenia zawiadamia się innych pokrzywdzonych znanych sądowi.

Inny pokrzywdzony tym samym czynem może aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej przyłączyć się do postępowania.

Do sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym. Postępowanie toczy się wówczas z oskarżenia publicznego, a pokrzywdzony, który wniósł akt oskarżenia, korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego ubocznego.

Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który wniósł akt oskarżenia, a w razie przyłączenia się do postępowania innego pokrzywdzonego – również tego pokrzywdzonego.

Akt oskarżenia

Wnosząc własny akt oskarżenia, pokrzywdzony powinien dołączyć po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. **Akt oskarżenia** musi być sporządzony i podpisany przez adwokata.

W przypadku przyłączenia się kolejnych pokrzywdzonych do oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego każdy z nich uzyskuje pozycję oskarżyciela posiłkowego ubocznego, działającego obok subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego.

Oskarżyciel posiłkowy nie ma obowiązku uczestniczyć w rozprawach, a jego nieobecność nie tamuje biegu procesu. Dlatego można złożyć oświadczenie, a następnie nie pojawiać się w sądzie, ciągle mając jednak możliwość „powrotu” do sprawy. Status oskarżyciela posiłkowego nie zanika bowiem wraz z nieobecnością na rozprawach, czy biernością procesową.

WAŻNE

W przypadku pokrzywdzonych, ich udział w procesie w charakterze oskarżyciela posiłkowego jest ich prawem, a nie obowiązkiem – to wyłącznie prawo.

Stanowisko procesowe oskarżyciela posiłkowego jest stanowiskiem samodzielnej strony. Działa on niezależnie od prokuratora lub też zamiast niego, a podejmowane przez niego czynności nie wymagają zgody oskarżyciela publicznego. **Czynności oskarżyciela posiłkowego muszą jednak być związane z popieraniem oskarżenia** (nie może on więc wykonywać czynności na korzyść oskarżonego). Oskarżyciel posiłkowy może brać udział w rozprawie, składać wnioski, zadawać pytania, składać oświadczenia.

Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego

Jako oskarżyciel posiłkowy pokrzywdzony może korzystać z pomocy pełnomocnika zawodowego, czyli adwokata lub radcy prawnego, który będzie reprezentował go przed sądem.

Pełnomocnikiem instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej może być również radca prawny. W zakresie roszczeń majątkowych pełnomocnikiem osoby prawnej innej niż w/w, jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej, a także osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą może być również radca prawny.

Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego

W każdej chwili oskarżyciel posiłkowy subsydiarny może odstąpić od oskarżenia. Ustawa nie przewiduje terminu dla złożenia oświadczenia o odstąpieniu od oskarżenia, przyjmując więc można, iż może to nastąpić aż do prawomocnego zakończenia postępowania. Oświadczenie o odstąpieniu od oskarżenia może zostać złożone na piśmie albo ustnie do protokołu w toku posiedzenia lub rozprawy.

Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego ubocznego – nie ma żadnego znaczenia dla dalszego biegu postępowania, ponieważ w procesie w dalszym ciągu funkcjonuje oskarżyciel publiczny albo oskarżyciel subsydiarny.

Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego – skutkiem będzie umorzenie postępowania w sprawie, w której oskarżyciel publiczny nie bierze udziału, jeżeli prokurator nie przystąpi do oskarżenia w terminie 14 dni od doręczenia przez sąd zawiadomienia o odstąpieniu.

W razie odstąpienia oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia nie może on ponownie przyłączyć się do postępowania. Odstąpienie oskarżyciela publicznego od oskarżenia nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego.

Śmierć oskarżyciela posiłkowego

Śmierć oskarżyciela posiłkowego powoduje dwojakie skutki:

- w postępowaniu wszczętym przez oskarżyciela publicznego śmierć oskarżyciela posiłkowego nie wstrzymuje biegu postępowania – osoby najbliższe mogą przystąpić do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego w każdym stadium postępowania (art.58 § 1 KPK)
- w postępowaniu wszczętym przez oskarżyciela posiłkowego, który samodzielnie popierał oskarżenie (wniósł własny akt oskarżenia) – w razie jego śmierci postępowanie zawiesza się, a osoby najbliższe mogą wstąpić w prawa zmarłego. Jeżeli w terminie zawitym 3 miesięcy od dnia śmierci oskarżyciela posiłkowego samodzielnego, osoba uprawniona (spadkobierca) nie wstąpi w prawa zmarłego, sąd umarza postępowanie.

Prokurator w imieniu pokrzywdzonego

Jeśli osoba pokrzywdzona nie zdecyduje się działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego, jej interesy reprezentował będzie prokurator. Jednak wówczas pokrzywdzony będzie pozbawiony możliwości faktycznego wpływu na losy postępowania, a więc nie będzie mu przysługiwała np. apelacja od wyroku sądu pierwszej instancji. Jeśli złoży oświadczenie i będzie działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego, będzie mieć także możliwość odwołania się od niezadawalającego wyroku.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 534)
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. z 2021 r. poz. 457)

Autor: Dorota Ulikowska – Prawnik/Mediator